

Fångad i fattigdom

*En rapport om ekonomin för personer
med intellektuell funktionsnedsättning*

2026

Fortfarande fångad i fattigdom?

Utgiven av Riksförbundet FUB

www.fub.se

Text:

Emelie Mynde, Riksförbundet FUB

April 2026

Förord

I tolv års tid har Riksförbundet FUB årligen tagit fram rapporten "Fångad i fattigdom?". År efter år visar våra beräkningar att personer med intellektuell funktionsnedsättning (IF) ofta går back med tusentals kronor varje månad, med ytterst få möjligheter att förändra sin situation. I år presenterar vi en fördjupad rapport som visar att målgruppen fortfarande är fångad i fattigdom.

2026 års rapport har räknat på följande exempel: en 27-åring som bor i en LSS-bostad, har aktivitetsersättning och lever enligt Konsumentverkets beräkningar av skäliga levnadskostnader. För denna person fattas det 2 020 kronor per månad för att ekonomin ska gå ihop. Vi har också tagit fram ett exempel baserat på en person med flerfunktionsnedsättning som bor i egen lägenhet med personlig assistans. Till följd av ökade kostnader kan denna person gå back 1 523 kronor per månad.

Även om den så kallade funkisskatten slopades 2026 är den samlade ekonomiska situationen för personer med IF fortsatt dyster. Höjt högkostnadsskydd för läkemedel, hyreshöjningar och en mycket låg uppräkningsgrad av sjuk- och aktivitetsersättningen – endast 0,7 procent – gör att de ekonomiska marginalerna för denna grupp fortsätter att vara mycket små eller obefintliga.

Inför årets fördjupade rapport har FUB genomfört en enkätundersökning bland våra lokalföreningar för att synliggöra lokala skillnader, när det gäller den ekonomiska situationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Resultatet visar att kostnader kopplade till LSS-insatser varierar kraftigt mellan kommuner. Till exempel kan det skilja över 100 000 kronor per år i hyreskostnad för en LSS-bostad, beroende på vilken kommun som verkställer insatsen, och skillnader kan även finnas inom samma kommun. Eftersom det statliga bostadstillägget inte täcker hyreskostnader över 7 500 kronor per månad blir den enskildes ekonomiska situation starkt beroende av vilka kommunala åtgärder för lägre hyra som finns där personen bor.

Undersökningen visar också att habiliteringsersättning, avgifter för arbetslunch och kostnader för resor till och från daglig verksamhet kan skilja sig åt med tiotusentals kronor per år beroende på bostadsort. Det innebär i praktiken att kommunernas sätt att verkställa LSS - en nationell rättighetslag - får väldigt olika ekonomiska konsekvenser för den enskilde och jämlika levnadsvillkor sätts ur spel.

FUB menar att det behövs en helhetsöversyn av det ekonomiska regelverket för personer med funktionsnedsättning. Det krävs en samlad analys av hur statliga ersättningar, bostadstillägg, kommunala avgifter och andra ekonomiska regelverk samverkar. Dagens system är uppdelat mellan olika huvudmän och saknar ett helhetsperspektiv på individens ekonomi.

Riksförbundet FUB efterlyser därför:

- En helhetsöversyn av de ekonomiska villkoren för personer med funktionsnedsättning.
- En indexering av sjuk- och aktivitetsersättningen som följer löneutvecklingen.
- Förändrade regler för bostadstillägget så att det blir möjligt att spara ihop till en buffert, samt ett höjt tak som täcker hyreskostnader över 7 500 kronor.

Tolv år efter att Fångad i fattigdom? publicerades första gången kvarstår en grundläggande fråga: Hur kan goda levnadsvillkor säkerställas när de ekonomiska förutsättningarna varierar så kraftigt över landet? Denna rapport visar att svaret inte enbart finns på nationell nivå, utan också i de kommunala beslut som formar vardagen för personer med funktionsnedsättning.

Faktum kvarstår: många personer med intellektuell funktionsnedsättning är fortfarande fångade i fattigdom.

Anders Lago
Förbundsordförande
Riksförbundet FUB

Sammanfattning

Personer med intellektuell funktionsnedsättning har oftast mycket begränsade möjligheter att påverka sin ekonomi. Sjuk- eller aktivitetsersättning utgör för många den huvudsakliga inkomsten, samtidigt som flera kostnader är fasta och svåra för den enskilde att påverka. Ett exempel är hyran som den enskilde inte kan påverka på samma sätt som andra genom att flytta till en billigare bostad.

Detta eftersom kommunen bestämmer var insatsen LSS-bostad ska verkställas. Försörjningsstödet är avsett som ett tillfälligt skyddsnet, men statistik från Socialstyrelsen visar att 4,6 procent av alla personer med LSS-insatser behöver kompletterande försörjningsstöd för att klara sin ekonomi¹. I många fall täcker anhöriga upp för underskottet. Årets rapport visar att typexemplet en 27-årig person som bor i en LSS-bostad i en mellanstor kommun, och lever enligt Konsumentverkets skäliga kostnader, kan gå back 2 020 kronor per månad. I år innehåller rapporten även ett exempel på hur ekonomin kan se ut för en person med flerfunktionsnedsättning, som bor i en egen ordinär lägenhet med personlig assistans. På grund av ökade kostnadsposter kan personen med flerfunktionsnedsättning gå back 1 523 kronor per månad, trots beviljad merkostnadsersättning.

Det ekonomiska regelverket för personer med funktionsnedsättning är komplext och uppdelat mellan stat, kommun och i vissa avseenden region. Medan ersättningsnivåer beslutas nationellt, fastställs avgifter, hyror och lokala ersättningar av kommunerna. Detta innebär att den ekonomiska situationen inte enbart avgörs av individens behov, utan även av lokala beslut och regelverk. När inkomsten är låg och möjligheterna att påverka den begränsade, får varje kommunal avgift och varje kostnadspost stor betydelse för den enskilde. Ekonomin blir därmed inte enbart en fråga om ersättningsnivåer, utan om hur hela systemet samverkar.

Riksförbundet FUB har därför inför årets rapport gjort en enkätundersökning bland våra lokalföreningar. Enkäten gav 31 svar och visar att de ekonomiska villkoren för personer med intellektuell funktionsnedsättning varierar kraftigt mellan kommuner – och i vissa fall även inom samma kommun.

---

¹ [Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – Lägesrapport 2026](#), s. 107.

Enkätsvaren visar att skillnaden mellan den högsta och lägsta hyran i LSS-bostad uppgår till cirka 143 000 kronor per år, trots att det rör sig om samma beviljade insats. Skillnaden mellan den högsta och lägsta hyran i LSS-bostad inom samma kommun i materialet skiljer sig omkring 130 000 per år. Skillnaderna förstärks i kommuner där hyrestak eller kommunalt bostadstillägg saknas.

Variationerna gäller inte enbart boendekostnader.

Habiliteringsersättning, arbetsluncher och resor till daglig verksamhet skiljer sig åt mellan kommuner och påverkar den enskildes samlade ekonomiska situation.

Skillnaden är cirka 32 000 kronor per år mellan kommunerna med högst och lägst habiliteringsersättning. I vissa kommuner erbjuds gratis turbundna resor, medan deltagare i andra kommuner återkommande behöver betala färdtjänstkostnader. För den enskilde kan turbundna resor spara 7 800 kronor per år. Undersökningen visar också att skillnaden i kostnad för arbetslunch på daglig verksamhet för kommunen med högst respektive lägst kostnad innebär en skillnad på 13 000 kronor per år för den enskilde.

Det avgörande är att den enskilde saknar möjlighet att själv påverka kostnadsnivåerna. När det gäller LSS-bostäder är det kommunen som beslutar var insatsen ska verkställas. Sammantaget visar rapporten att kommunala beslut om hyror, avgifter och ersättningar får direkt betydelse för möjligheten att leva upp till LSS-lagens mål om goda och jämlika levnadsvillkor. När skillnaderna är stora riskerar bostadsorten att bli avgörande för den ekonomiska livssituationen.

Riksförbundet FUB har varje år sedan 2014 tagit fram rapporten "Fångad i Fattigdom?", och varje år går exempelpersonen back tusentals kronor per månad. Vad årets rapport visar är att detta inte bara beror på brister i socialförsäkringen, utan att kommunala beslut också kan vara avgörande för ekonomin. Ett liv i fattigdom eller ett liv med dräglig ekonomi ska inte avgöras av i vilken kommun en person får insatsen LSS-bostad verkställd. Faktum kvarstår att, efter 12 års granskning av livsvillkoren för personer med intellektuell funktionsnedsättning, så är många fortfarande fångade i fattigdom.

Summary

Persons with intellectual disabilities often have very limited opportunities to change/improve their own financial situation. For many (most?), the various forms of disability compensation from the Swedish Social Insurance Agency constitute their primary source of income, while several fixed costs are difficult for the individual to influence. Social assistance Subsistence allowance is intended to function as a temporary safety net, however statistics show that 4,6 % of persons receiving LSS services require supplementary subsistence allowance in order to cover daily living expenses. In many other cases, family members cover the deficit.

This year's report demonstrates that a 27-year-old person living in an LSS residential setting in a medium-sized municipality - with living costs considered reasonable by the Swedish Consumer Agency's standard - may face a monthly deficit of SEK 2,020. The report also includes an example illustrating the financial situation of a person with multiple disabilities living in their own apartment with personal assistance. Due to increased costs, this individual would face a monthly deficit of SEK 1,523, despite receiving additional cost compensation.

The economic regulatory framework for persons with disabilities is complex and the joint responsibility of the state, municipalities and regions. While benefit levels are determined nationally, the fees, rents and local compensation levels are established by municipalities. This means that an individual's financial situation is determined not only by their needs, but also by local decisions and regulations. When income levels are low and opportunities for the individual to influence them are limited, each municipal fee and each individual cost item becomes highly significant. An individual's financial situation is therefore not only a question of benefit levels, but rather of how the entire system interacts.

For this year's report, FUB conducted a survey among its local chapters. Thirty-one responses were received. The survey shows that the financial situation for persons with intellectual disabilities vary substantially between municipalities – and in some cases even within the same municipality.

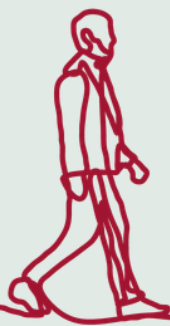
The difference between the highest and lowest recorded rents for LSS housing in the survey responses amounts to approximately SEK 143,000 per year, despite the fact that in all cases the individuals had been granted the same supported living intervention. In the city of Lund, the difference between the highest and lowest rent within the municipality amounts to approximately SEK 100,000 per year. These disparities are further reinforced in those municipalities that have no rent ceilings or do not offer municipal housing supplements.

The variations are not limited to housing costs. Habilitation compensation, daily activity center lunch fees and travel to and from the daily activity centers, differ between municipalities and affect the individual's overall financial situation. In some municipalities, free (scheduled) transport to activity centers is provided, while in other municipalities, those who attend a daily activity center must pay their own mobility service costs.

The crucial factor is that the individual has no opportunity to influence the level of costs for the services and support that he/she is granted. In the case of LSS housing, it is the municipality that decides where the service is to be implemented. Overall, the report demonstrates that municipal decisions regarding rents, fees and compensation levels have a direct impact on the ability to fulfil the objectives of the LSS Act to ensure good and equitable living conditions. When differences between municipalities are substantial, an individual's home municipality risks becoming a decisive factor for determining an his/her economic circumstances.

Since 2014, the Swedish National Association for Persons with Intellectual Disability (FUB) has published an annual report "Imprisoned in Poverty?" Each year, the same theoretical individual portrayed in the report has faced a monthly deficit of several thousand Swedish kronor. This year's report shows that this situation is not solely due to shortcomings in the social insurance system. The report also shows how municipal variations may be decisive for the individual's financial situation. Whether one is forced to live a life in poverty – or not - should not be determined by which municipality is providing one's supported living service.

The fact remains that, after twelve years of reviewing the financial conditions of persons with intellectual disabilities, many a significant number are still trapped in poverty.

Innehåll

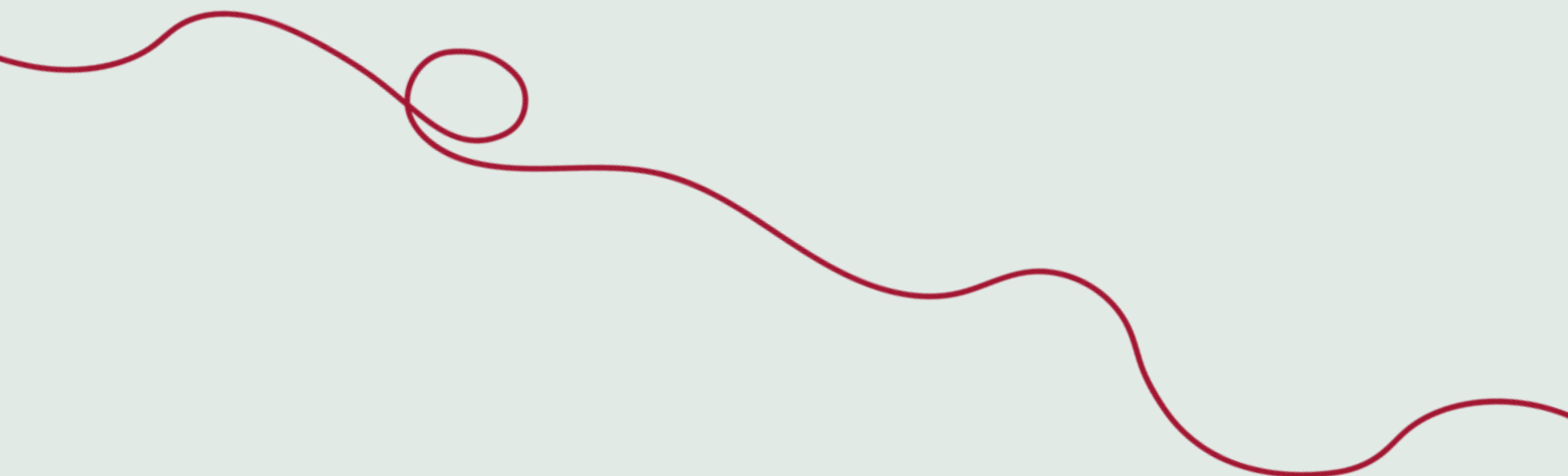
Förord	3
Sammanfattning	5
Summary	7
1. Inledning och bakgrund	13
1.1 Inledning	13
1.2 Bakgrund och avgränsning	14
Del 1 - 2. Allmänt om ekonomin för personer med intellektuell funktionsnedsättning	16
2.2 Mänskliga rättigheter och ekonomi	16
2.3 Ekonomi och hälsa	17
2.4 Kontanter och digitala betalmedel	19
3. Kartläggning av inkomster	20
3.1 Inkomster	20
3.2 Aktivitetsersättning	20
3.2.1 Allmänt om aktivitetsersättning	20
3.2.2 Aktiviteter vid aktivitetsersättning	21
3.2.3 Analys av aktiviteter vid aktivitetsersättning	22
3.3 Sjukersättning	23
3.3.1 Allmänt om sjukersättning	23
3.3.2 Sjukersättning från 19 års ålder	23
3.4 Utredningar om sjuk- och aktivitetsersättning	24
3.4.1 En mer ändamålsenlig beräkning av sjukersättning och aktivitetsersättning	24
3.5 Vad tycker FUB om sjuk- och aktivitetsersättningen?	24
3.6 Garantipension	26
3.7 Försörjningsstöd	27
3.7.1 Allmänt om försörjningsstöd	27
3.7.2 Försörjningsstöd i kombination med sjuk- och aktivitetsersättning	27
3.8 Statligt bostadstillägg	28
3.8.1 Hur fungerar reglerna om statligt bostadstillägg?	28
3.8.2 Inspektionen för socialförsäkringens kritik mot bostadstillägget	29
3.9 Kommunala satsningar för lägre hyra	32
3.9.1 Kommunalt bostadstillägg	32
3.9.2 Kommunalt hyrestak	32
3.9.3 Andra kommunala åtgärder för hyresnivåerna	32

<u>3.10 Studiemedel</u>	33
<u>3.11 Habiliteringsersättning</u>	33
<u>3.12 Ekonomiskt stöd till arbete/lönebidrag</u>	34
<u>3.13 Merkostnadsersättning</u>	35
<u>3.13.1 Merkostnadsersättning för vuxna</u>	35
<u>3.13.2 Kritik mot merkostnadsersättningen</u>	36
<u>3.14 Arv och gåva</u>	37
<u>3.15 Försäkringar</u>	37
4. Kartläggning av kostnader	37
<u>4.1 Kostnader</u>	37
<u>4.2 Skatt</u>	37
<u>4.3 Läkemedel</u>	38
<u>4.4 Sjukvård</u>	39
<u>4.5 Tandvård</u>	39
<u>4.6 Hjälpmedel</u>	39
<u>4.7 Kommunala avgifter</u>	40
<u>4.8 Resor till och från daglig verksamhet</u>	40
<u>4.9 Färdtjänstresor</u>	41
<u>4.10 Kommunal sjukvård och hemsjukvård</u>	41
<u>4.11 Gränsdragningen mellan s.k. egenvård och hälso- och sjukvård</u>	42
<u>4.12 Hyra för bostad</u>	43
<u>4.12.1 LSS-bostad</u>	43
<u>4.12.2 Egen lägenhet med stöd</u>	44
<u>4.12.3 Boende på (o)lika villkor - merkostnader i bostad med särskild service enligt LSS</u>	44
<u>4.13 Konsumentverkets skäliga kostnader</u>	45
<u>4.14 Arvode för god man eller förvaltare</u>	46
<u>4.15 Fritid</u>	46
<u>4.16 Övriga kostnader</u>	47
5. Uträkning	47
<u>5.1 Uträkning för en person som bor i LSS bostad</u>	47
<u>5.2 Uträkning för en person med flerfunktionsnedsättning</u>	49

<u>Del 2 - 1. Enkätundersökning om ekonomi – beskrivning och metod</u>	52
<u>2. Genomsnittshyra i LSS-bostad</u>	53
<u>Stora skillnader mellan genomsnittshyror</u>	53
<u>Genomsnittshyran överstiger i en del fall taket för det statliga bostadstillägget</u>	54
<u>3. Skillnad mellan högst och lägst hyra i LSS-bostad</u>	55
<u>Den ekonomiska betydelsen av var insatsen verkställs</u>	55
<u>Skillnad mellan högst och lägst hyra i enkätkommunerna</u>	56
<u>Hyresspannet inom samma kommun kan få betydande konsekvenser</u>	57
<u>Höga hyror i nyproducerade LSS-bostäder påverkar särskilt yngre personer</u>	59
<u>4. Kommunala hyressubventioner</u>	60
<u>Kommunala modeller för hyressubvention</u>	60
<u>Hyrestak ger störst effekt</u>	62
<u>När kommunala skydd för hyresnivåer saknas</u>	62
<u>5. Habiliteringsersättning</u>	63
<u>En jämförelse mellan två kommuner</u>	64
<u>6. Arbetsluncher i daglig verksamhet</u>	66
<u>Vardagliga kostnader med stor effekt</u>	66
<u>Skillnad i månadskostnad för arbetslunch: Växjö och Österåker</u>	67
<u>7. Turbundna resor</u>	68
<u>8. Ekonomiskt bistånd</u>	69
<u>9. Sammanfattande analys</u>	71
<u>Kommunal styrning av ekonomin påverkar den enskildes möjlighet till goda levnadsvillkor</u>	72
<u>Anhöriga får i praktiken ofta täcka upp för skillnaderna</u>	73
<u>10. FUB:s åtgärdsförslag</u>	74
<u>Staten</u>	74
<u>Kommunerna</u>	75

1. Inledning och bakgrund

1.1 Inledning

Riksförbundet FUB har sedan 2014 tagit fram rapporten "Fångad i Fattigdom?". Varje år sedan dess visar vår sammanställning att personer med intellektuell funktionsnedsättning, som är beroende av ersättning från socialförsäkringssystemet, kan gå back flera tusen kronor per månad. Detta blir inte alltid synligt i offentlig statistik, eftersom anhöriga i många fall väljer att täcka underskottet i stället för att den enskilde ska behöva ansöka om försörjningsstöd. I vissa fall har anhöriga sparat ihop medel eller överlåtitt arv för att personen med intellektuell funktionsnedsättning ska kunna leva ett gott liv. Konsekvensen kan dock bli att det statliga bostadstillägget reduceras, vilket innebär att den enskilde tvingas använda sina besparingar löpande för att få ekonomin att gå ihop.

Under de tolv år "Fångad i fattigdom?" har tagits fram har personer med intellektuell funktionsnedsättning årligen gått back. Även om tillfälliga satsningar har genomförts, exempelvis genom höjningar av sjuk- och aktivitetsersättningen, har helheten fortsatt visat på underskott. Ett exempel är höjningen av sjuk- och aktivitetsersättningen 2022, som innebar att fler personer själva fick stå för kostnaden för sin ställföreträdare. Detta ledde i praktiken till ett försämrat ekonomiskt utrymme jämfört med situationen före höjningen.

I samtal med FUB:s medlemmar och i arbetet med rapporten har det framkommit att den ekonomiska situationen varierar kraftigt beroende på i vilken kommun personen med intellektuell funktionsnedsättning bor. Skillnader kan även förekomma mellan olika LSS-bostäder inom samma kommun. Detta beror bland annat på att hyrorna i LSS-bostäder fastställs enligt bruksvärdesprincipen samt på vilka kompletterande kommunala insatser som finns, exempelvis kommunalt bostadstillägg.

Den ekonomiska situationen kan därmed påverkas av var och hur kommunen väljer att verkställa insatsen LSS-bostad. Mot denna bakgrund har Riksförbundet FUB genomfört en enkätundersökning bland våra lokalföreningar om den ekonomiska situationen i kommunerna.

Del 2 i årets rapport baseras därför på en jämförelse mellan 31 kommuner.

1.2 Bakgrund och avgränsning

I Sverige har cirka 1,5 procent av befolkningen en intellektuell funktionsnedsättning.² Intellektuell funktionsnedsättning brukar delas upp i lindrig, måttlig eller svår. Bland FUB:s medlemmar finns personer som själva har en intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga. Det finns en stor variation bland de medlemmar som själva har intellektuell funktionsnedsättning. Det finns de som har förvärvsarbete och bor i egen ordinär lägenhet med eventuell hjälp från kommunen. Det finns personer med flerfunktionsnedsättning som är beroende av samhällets stöd dygnet runt. Många med intellektuell funktionsnedsättning har bidrag från socialförsäkringssystemet för sin försörjning.

Varför ser den ekonomiska situationen negativ ut år efter år för målgruppen? Gemensamt för många personer med intellektuell funktionsnedsättning är att de ekonomiska förutsättningarna är dåliga, och möjligheten att påverka dem är små. Personer som har ett arbete, många gånger med lönebidrag är låginkomsttagare.

En bidragande orsak till att situationen inte förbättras är att kunskaperna brister om personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras livsvillkor. Personer med intellektuell funktionsnedsättning kan ha svårigheter att delta i nationella enkäter och andra typer av undersökningar, då de inte är anpassade.³ En annan orsak till den bristande kunskapen är att det rör sig om en marginell grupp, ca 1,5 % av befolkningen, som många gånger behöver stöd för att göra sin röst hörd.

---

² Lindrig intellektuell funktionsnedsättning hos vuxna - Kunskapsstöd för vårdgivare

³ Se SOU 2008:77, s. 222

Personer som har intellektuell funktionsnedsättning har rätt att söka insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Lagen kom till 1994 med syftet att personer med funktionsnedsättning ska få möjlighet att leva som andra.

En av insatserna i LSS är bostad med särskild service för vuxna (LSS-bostad). År 2024 bodde 30 384 personer i en LSS-bostad.⁴ Hur många av dessa personer som har en intellektuell funktionsnedsättning saknas det uppgifter om. Det finns personer som bor kvar hemma i sitt föräldrahem i många år. Det finns också personer som bor i egen ordinär lägenhet med personlig assistans eller har insatser enligt socialtjänstlagen i form av boendestöd. Hur många av FUB:s medlemmar som bor i egen lägenhet med eller utan stödinsatser saknas det dessvärre uppgifter om. Det vanligaste torde dock vara att personer med intellektuell funktionsnedsättning bor i en LSS-bostad, detta då insatsen är den näst största enligt LSS.⁵

Denna rapport handlar enbart om vuxna personer med intellektuell funktionsnedsättnings ekonomi, och inte om ekonomin för barn eller barnfamiljer. Rapporten utgår i första hand från personer som bor i en LSS-bostad, men i år har vi också med en uträkning för hur ekonomin kan se ut för personer med flerfunktionsnedsättning som bor i en egen ordinär lägenhet med personlig assistans.

---

⁴ [2025-4-9514-tabeller.xlsx](#)

⁵ [Statistik om insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade 2024](#)

2. Allmänt om ekonomin för personer med intellektuell funktionsnedsättning

2.2 Mänskliga rättigheter och ekonomi

Funktionsrättskonventionen är en FN-konvention som ska skydda och främja personer med funktionsnedsättnings mänskliga rättigheter. Den antogs av FN 2006 och ratificerades av Sverige 2009. Den syftar till att säkerställa att personer med funktionsnedsättning fullt ut kan åtnjuta alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på samma villkor som andra.

Artikel 28 i funktionsrättskonventionen fastställer personer med funktionsnedsättnings rätt till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet. Den klargör statens skyldighet att säkerställa ekonomiska och sociala rättigheter för personer med funktionsnedsättning och att dessa ska realiseras utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning.

En tillfredsställande levnadsstandard innefattar tillräcklig tillgång till mat, kläder och en lämplig bostad samt möjligheten till ständig förbättring av levnadsvillkoren. Staterna ska vidta lämpliga åtgärder för att trygga och främja denna rätt.

Vid funktionsrättskommitténs granskning 2024 av hur Sverige följer funktionsrättskonventionen uttryckte kommittén en oro över de ekonomiska förhållandena för personer med funktionsnedsättning.⁶ Man konstaterade att personer med funktionsnedsättning löper högre risk att drabbas av fattigdom, att åtgärderna för att komma till rätta med fattigdomen bland personer med funktionsnedsättning är otillräckliga och att det inte görs regelbundna undersökningar för att ta reda på grundorsakerna till att fattigdom och funktionsnedsättning ofta förekommer tillsammans. Funktionsrättskommittén rekommenderade därför Sverige att vidta alla åtgärder som krävs för att motverka att personer med funktionsnedsättning ska löpa högre risk att drabbas av fattigdom.

---

⁶ Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport.

Institutet för mänskliga rättigheter, MR-institutet, lyfte i sin årsrapport 2025 de försämrade ekonomiska förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning.⁷ Enligt rapporten är det vanligt att personer med funktionsnedsättning beskriver att de har svårt att få ekonomin att gå ihop och att de har så små marginaler att de har svårt att hantera oväntade utgifter.

2.3 Ekonomi och hälsa

Både studier och ett flertal rapporter visar statistiska samband mellan ekonomiska problem och fysisk och psykisk ohälsa samt suicidalitet.⁸ Socialstyrelsen genomförde 2023 en studie på området, baserad på uppgifter från myndighetens register. Studien visar att personer som mottog ekonomiskt bistånd under 2020 i högre utsträckning än övriga befolkningen hade kontakt med specialistpsykiatri på grund av psykisk ohälsa. Gruppen hade även en betydligt högre risk för sjukhusvård efter suicidförsök eller annan avsiktlig självskada.⁹ Enligt Kronofogden är risken för skuldsättning och ekonomiska problem större för personer som lever med små ekonomiska marginaler.¹⁰

I en rapport 2025 av Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, RSMH, konstateras ett tydligt samband mellan psykisk ohälsa och en svår ekonomisk situation.¹¹

I den medlemsundersökning som rapporten bygger på uppgav 58 procent av medlemmarna med psykisk ohälsa att de avstod från fritidsaktiviteter av ekonomiska skäl. Vidare uppgav 64 procent att de avstod från att äta eller fika ute på grund av ekonomin. Många beskrev att de tvingades välja mellan att köpa mat eller medicin, och sju av tio hade lånat eller fått pengar av anhöriga för att få ekonomin att gå ihop.

Av rapporten framgår att över hälften av RSMH:s medlemmar har sjuk- eller aktivitetsersättning, vilket är samma huvudsakliga inkomstkälla som för många personer med intellektuell funktionsnedsättning. Det finns därför skäl att anta att de ekonomiska förutsättningarna är likartade mellan dessa grupper.

---

⁷ Årsrapport 2025

⁸ Se bland annat; Överskuldsättning och ohälsa. En studie av hur långvarig överskuldsättning kan påverka den psykiska och fysiska hälsan (rapport 2014:16), Konsumentverket.

⁹ [Högre risk för psykisk ohälsa och suicid bland mottagare av ekonomiskt bistånd](#)

¹⁰ [Om överskuldsättning | Kronofogden](#)

¹¹ [Mat_medicin_RSMH2025.pdf](#)

En svår ekonomisk situation påverkar inte enbart den psykiska hälsan. Enligt Folkhälsomyndigheten påverkar bristande ekonomiska resurser även den fysiska hälsan, möjligheten att delta i hälsofrämjande aktiviteter samt ökar risken för social exkludering.¹²

För personer med intellektuell funktionsnedsättning kan begränsade ekonomiska resurser innebära att deltagande i fritids- och hälsofrämjande aktiviteter inte är möjligt. Detta riskerar att ytterligare försämma hälsan hos en grupp som redan har sämre psykisk och fysisk hälsa jämfört med befolkningen i stort. Enligt ett faktablad från Folkhälsomyndigheten har personer med intellektuell funktionsnedsättning generellt låg aktivitetsnivå, och stillasittande är vanligt förekommande, vilket medför ökad risk för ohälsa.¹³

Personer med intellektuell funktionsnedsättning är ofta i behov av stöd för att kunna genomföra fritidsaktiviteter. Samtidigt är det vanligt att personer som bor i LSS-bostäder nekas insatserna kontaktperson och ledsagare, och att personalresurserna i LSS-bostaden är otillräckliga för att möjliggöra individuellt stöd till aktiviteter.¹⁴ Hindren för hälsofrämjande aktiviteter för personer med intellektuell funktionsnedsättning består därmed både av bristande personalresurser och begränsade ekonomiska förutsättningar.

¹² [Ekonomi har betydelse för hälsa – Folkhälsomyndigheten](#)

¹³ se [Hälsa hos personer med funktionsnedsättning – Folkhälsomyndigheten](#)

¹⁴ Se FUB:s rapport "Brister och möjligheter i LSS-bostad", 2025.

2.4 Kontanter och digitala betalmedel

Samhället blir allt mer digitaliserat och möjligheterna att betala med kontanter minskar successivt. För många personer med intellektuell funktionsnedsättning är detta en negativ utveckling. En betydande andel kan, vill eller får inte använda digitala betalmedel och är därför beroende av kontanter i sin vardag.

För vissa personer med måttlig till svår intellektuell funktionsnedsättning nekar banker utfärdande av betalkort eller Bank-ID med hänvisning till säkerhetsrisker. Dessa personer ställs därmed helt utanför det digitala betalsystemet. När allt fler verksamheter begränsar eller upphör med kontanthantering innebär det minskade möjligheter för personer med intellektuell funktionsnedsättning att självständigt genomföra vardagliga inköp och ärenden.

Även bland personer som har tillgång till betalkort är det vanligt att kontanter föredras. Kontantbetalning kan vara mer överskådlig och konkret; det är lättare att se hur mycket pengar som finns kvar och hur mycket som betalas. Digitala betalningar, appar och webbtjänster kan vara svåra att förstå och är ofta inte tillräckligt tillgängliga. Personer med intellektuell funktionsnedsättning är dessutom en grupp som har stor risk att utsättas för bedrägerier, vilket gör att kontanter upplevs som ett tryggare alternativ.

När kontanter i praktiken blir svårare att använda, då butiker och restauranger som tar emot dem minskar, riskerar det att begränsa personernas självständighet och delaktighet. Utvecklingen mot ett kontantlöst samhälle får därmed konsekvenser för full delaktighet i samhällslivet för många personer med intellektuell funktionsnedsättning.

3. Kartläggning av inkomster

3.1 Inkomster

I denna rapport används begreppet inkomster. Med detta begrepp menas alla former av ekonomiska inkomster och ersättningar en enskild person med intellektuell funktionsnedsättning kan ha. I detta kapitel sammanfattar vi de inkomster som är vanligast för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

3.2 Aktivitetsersättning

3.2.1 Allmänt om aktivitetsersättning

Aktivitetsersättning är en statlig ersättning som man kan få när man är mellan 19–29 år. Den som bedöms ha en nedsatt arbetsförmåga har rätt till denna ersättning. Det är Försäkringskassan som handlägger aktivitetsersättning. Man kan även få aktivitetsersättning vid förlängd skolgång, t.ex. om man behöver längre tid att avsluta sina studier i anpassad gymnasieskola efter det att man fyllt 19 år. I så fall får man aktivitetsersättning istället för studiebidrag.

Aktivitetsersättningens nivå varierar beroende på ålder samt om personen haft inkomst tidigare. Inkomstbaserad aktivitetsersättning är 64,7 procent av personens inkomst de senaste åren. Har man inte haft någon inkomst eller låga inkomster innan man ansöker om aktivitetsersättning får man garantiersättning.

År 2026 får en person under 20 år 12 235 kr/månad i form av garantiersättning.

En 29-åring får 13 468 kr/månad i garantiersättning. Ersättningen är skattepliktig.

Nivåerna påverkas inte om en person har kapital eller andra tillgångar. Ersättningen ges i fyra olika nivåer beroende på hur stor arbetsförmåga individen anses ha:

Hel ersättning – ingen arbetsförmåga alls

75 % ersättning vid 25 % arbetsförmåga

50 % ersättning vid 50 % arbetsförmåga

25 % ersättning vid 75 % arbetsförmåga.

3.2.2 Aktiviteter vid aktivitetsersättning

En person med aktivitetsersättning kan delta i aktiviteter som har en positiv inverkan på individens hälsa. När en person beviljas aktivitetsersättning ska Försäkringskassan undersöka om det finns möjlighet för personen att delta i aktiviteter. Aktiviteter vid aktivitetsersättning är meningsfulla sysselsättningar som stärker förmågan att delta i arbetsliv eller vardag, till exempel studier, praktik eller stödjande program. Aktiviteter kan också vara t.ex. träning eller deltagande i daglig verksamhet. Försäkringskassan ska tillsammans med personen som har aktivitetsersättning planera aktiviteter utifrån dennes behov och förutsättningar.

Försäkringskassan ska också verka för att planerade aktiviteter kommer till stånd, samordna insatser och vidta åtgärder så att den försäkrade kan delta i aktiviteterna.¹⁵

¹⁵ Försäkringskassan kan även bevilja ersättning för aktiviteterna, t.ex. för kursavgifter eller gymkort. Ett krav för det är att aktiviteten kan ha en gynnsam inverkan på personens fysiska eller psykiska prestationsförmåga. För personer med sjukersättning finns ingen motsvarande ersättning för aktiviteter, utan den möjligheten upphör vid 30 års ålder.

---

¹⁵ Se 33 kap. 21–23 §§ Socialförsäkringsbalken (2010:110).

3.2.3 Analys av aktiviteter vid aktivitetsersättning

Försäkringskassan har analyserat aktiviteter vid aktivitetsersättning i en rapport.¹⁶

Försäkringskassans granskning visar att en fjärdedel av dem som har aktivitetsersättning har intellektuell funktionsnedsättning. Personer med intellektuell funktionsnedsättning var dock den grupp som hade lägst andel aktiviteter, endast 32 procent hade en aktivitet kopplad till aktivitetsersättningen. Detta jämfört med att av samtliga personer med aktivitetsersättning hade 48 procent en aktivitet.

Försäkringskassan anger i rapporten att en orsak är att personer med IF generellt står längre från arbetsmarknaden. Rapporten visar att endast en tredjedel av personerna med IF som har aktivitetsersättning har aktiviteter samordnade av Försäkringskassan.

Enligt Försäkringskassan har ca 40 procent av dem som har aktivitetsersättning LSS-insatsen daglig verksamhet.¹⁷ Men i 20 procent av alla de akter som ingick i Försäkringskassans studie hade personen daglig verksamhet utan att det samordnades med Försäkringskassan. Personerna hade alltså insatsen daglig verksamhet utan att det räknades som en aktivitet kopplad till aktivitetsersättningen.

En förklaring till detta är att personer med daglig verksamhet i låg utsträckning övergår till lönearbete, och den plan för aktiviteter som Försäkringskassan gör med den enskilde i slutändan syftar till att etablera personen på arbetsmarknaden.

Försäkringskassans rapport visar också att personer med intellektuell funktionsnedsättning är den grupp som har lägst andel arbetslivsinriktad rehabilitering samt vilande aktivitetsersättning, vilket visar att mycket få ges möjlighet till arbetslivsnärmande aktiviteter.¹⁸

---

¹⁶ [Analys av aktiviteter under tid med aktivitetsersättning Svar på regeringsuppdrag 2024](#)

¹⁷ Försäkringskassan (2013). Tio år med aktivitetsersättningen. Försäkringskassan Rapport 2013:2

¹⁸ [Analys av aktiviteter under tid med aktivitetsersättning Svar på regeringsuppdrag 2024](#), s. 43

3.3 Sjukersättning

3.3.1 Allmänt om sjukersättning

Om Försäkringskassan bedömer att en person har s.k. varaktigt nedsatt arbetsförmåga kan denne få sjukersättning. Sjukersättning kan beviljas på en fjärdedels, halv, tre fjärdedels eller hel nivå. Hel sjukersättning år 2026 är 13 715 kronor. Ersättningen är skattepliktig. Nivåerna påverkas inte av om en person har kapital eller andra tillgångar. Man kan ha sjukersättning fram tills det att man fyller 66 år.

3.3.2 Sjukersättning från 19 års ålder

Om man inte kan arbeta alls och inte beräknas kunna göra det under resten av livet kan man få sjukersättning redan från 19 års ålder. Det är dock inte möjligt att få ersättning för aktiviteter om man beviljats sjukersättning, det är endast möjligt att få för personer som har aktivitetsersättning.

3.4 Utredningar om sjuk- och aktivitetsersättning

3.4.1 En mer ändamålsenlig beräkning av sjukersättning och aktivitetsersättning

En utredning som skulle se över sättet att beräkna sjuk- och aktivitetsersättning och knyta denna till löneutvecklingen, "En mer ändamålsenlig beräkning av sjukersättning och aktivitetsersättning" (dir 2022:62), lades ned av regeringen två dagar före julafton 2022. Uppräkningen av sjuk- och aktivitetsersättningen i Sverige sker årligen i januari och baseras på prisbasbeloppet. Prisbasbeloppet i sin tur beräknas utifrån konsumentprisindex (KPI) för juni månad året innan och fastställs av Statistikmyndigheten, SCB, och regeringen. Denna konstruktion innebär dock en eftersläpning på drygt 1,5 år mellan tidpunkten när prisökningarna mäts och när ersättningarna justeras, vilket gör att ersättningar kopplade till prisbasbeloppet inte fullt ut skyddar mot inflation, särskilt inte vid hög inflation. Detta konstateras bland annat i en rapport från Försäkringskassan.¹⁹

Enligt en rapport från Inspektionen för Socialförsäkringen, ISF, har värdet av socialförsäkringen urholkats under 30 år.²⁰ Mellan 2003 och 2020 ökade medellönen med 52 procent. Under samma period har sjuk- och aktivitetsersättningen endast ökat med 29 procent. Det visar att ersättningarna följer prisbasbeloppet, men de räknas inte upp i takt med löneökningarna i samhället och halkar därför efter år efter år.

3.5 Vad tycker FUB om sjuk- och aktivitetsersättningen?

Riksförbundet FUB har länge lyft behovet av en indexering av sjuk- och aktivitetsersättningen. Under många år har ersättningen halkat efter löneutvecklingen i samhället. Mellan 2003 och 2020 ökade, som nämnts ovan, medellönen med 52 procent. Under samma period ökade sjuk- och aktivitetsersättningen endast med 29 procent. De senaste åren har höjningarna av ersättningarna varit ojämna. 2024 höjdes ersättningarna med 9.14 procent, 2025 var höjningen 2.6 procent och 2026 är höjningen endast 0.7 procent.

¹⁹ [Socialförsäkringen vid hög inflation](#)

²⁰ [Utvecklingen av socialförsäkringsförmånerna under de senaste 30 åren - Inspektionen för socialförsäkringen](#)

Detta trots att lönerna ökar med ca 3-4 procent årligen. Detta beror på att sjuk- och aktivitetsersättningen följer prisbasbeloppet, som justeras utifrån inflationen, och inte löneutvecklingen i samhället. I sin tur påverkar uppräkningsarna inte bara köpkraften hos målgruppen utan medför att många med intellektuell funktionsnedsättning lever i fattigdom, år efter år. FUB har i 12 års tid rapporterat i "Fångad i fattigdom?" att personer med IF går back månatligen. En viktig orsak till detta är att sjuk- och aktivitetsersättningen inte följer löneutvecklingen.

Fram tills att en person fyller 30 år och fortfarande har aktivitetsersättning har Försäkringskassan ett uttalat ansvar att vidta arbetsnärmande åtgärder för personen, bland annat genom aktiviteter. När personen fyller 30 år och beviljas sjukersättning görs bedömningen om personen kommer att kunna arbeta. Detta medför inte bara att sjukersättning är svår att få, det medför också att Försäkringskassan inte längre har samma verktyg för arbetsmarknadsnärmande insatser för personen. Det innebär även att inte lika många prövar att studera, göra praktik eller arbeta då det kan medföra att Försäkringskassan sedan skulle kunna bedöma att personen har förmåga att arbeta på en högre grad än det ursprungliga beslutet säger. Ett system där myndigheten redan vid 30 års ålder ska bedöma om det någonsin kommer att finnas möjlighet till arbete innebär stora inlåsnings effekter. Alla personer, oavsett om man har sjukersättning eller ett lönearbete, har rätt till ett livslångt lärande och utvecklingsmöjligheter finns även efter 30 års ålder. Riksförbundet FUB anser därför att det bör vara möjligt för personer med intellektuell funktionsnedsättning att ha aktivitetsersättning även om man är över 30 år, och att Försäkringskassan fortsatt ska ha ett uttalat ansvar för arbetslivsnärmande aktiviteter.

Det bör även vara möjligt att få ersättning för aktiviteter över 30 års ålder för att främja hälsa och delaktighet i samhällslivet för den enskilde. Personer med intellektuell funktionsnedsättning har enligt Folkhälsomyndigheten sämre hälsa än övriga befolkningen.²¹ De ekonomiska hindren för aktiviteter som främjar hälsan är stora. Det borde därför vara möjligt att få ersättning för aktiviteter som har en positiv effekt på den fysiska eller psykiska prestationsförmågan, inom ramen för både sjuk- och aktivitetsersättningen.

²¹ [Fysisk aktivitet för personer med intellektuell funktionsnedsättning](#)

Vilka är FUB:s förslag om sjuk- och aktivitetsersättningen?

- Sjuk- och aktivitetsersättningen måste indexeras för att följa löneutvecklingen.
- En helhetsöversyn bör göras över det ekonomiska regelverket för personer med funktionsnedsättning.
- Ändra regelverket så att det blir möjligt att beviljas aktivitetsersättning över 30 års ålder.
- Ersättning för aktiviteter bör beviljas även vid sjukersättning.

3.6 Garantipension

Garantipension kan man få från det år man fyller 66 år. Det är en minimipension som man får om man inte har arbetat och tjänat in pension. Hel garantipension år 2026 för en ogift person uppgår till 11 988 kronor/månad och till 10 853 kronor/månad för en gift person. Det är en skattepliktig inkomst.

Aktivitetsersättning, sjukersättning och garantipension 2026

Ålder	Belopp före skatt	Skatt enl. tabell ²²	Belopp efter skatt
Före 20 års ålder	12 235	1 623	10 612
Mellan 21 och 22 år	12 481	1 663	10 818
Mellan 23 och 24 år	12 728	1 723	11 005
Mellan 25 och 26 år	12 975	1 763	11 212
Mellan 27 och 28 år	13 221	1 823	11 398
Mellan 29 och 30 år	13 468	1 864	11 604
Mellan 30 och 65 år	13 715	1 923	11 792
Från 66 och uppåt	11 988	1 478	10 510

²² Skatt enligt tabell 32

3.7 Försörjningsstöd

3.7.1 Allmänt om försörjningsstöd

Varje år fastställer regeringen den riksnorm som ska gälla för landets kommuner vid beräkning av det ekonomiska biståndet enligt socialtjänstlagen, SoL. Biståndet ska täcka det man behöver för sin livsföring. För 2026 är detta belopp: 5 220 kronor/månad för ensamstående. I denna norm ingår följande poster:

- Livsmedel
- Kläder och skor
- Fritid och lek
- Hygien
- Förbrukningsvaror
- Dagstidning
- Telefon

3.7.2 Försörjningsstöd i kombination med sjuk- och aktivitetsersättning

Om sjuk- eller aktivitetsersättningen inte räcker till för de löpande utgifterna finns det möjlighet att ansöka om kompletterande försörjningsstöd. Eftersom många anhöriga skjuter till pengar när ekonomin inte går ihop är det dock långt ifrån alla som skulle vara i behov av det som ansöker om försörjningsstöd.

Enligt utredningen "Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet" (Ds 2024:29) var det 5 356 personer som år 2022 hade försörjningsstöd i kombination med sjuk- eller aktivitetsersättning. Enligt Försäkringskassans statistik hade totalt 251 000 personer sjuk- eller aktivitetsersättning 2022.²³ Det innebär att ca 2,1 procent av alla med sjuk- eller aktivitetsersättning behövde kompletterande försörjningsstöd. Det visar att sjuk- och aktivitetsersättningen i många fall inte räcker till. Hur många som har anhöriga som skjuter till pengar när inkomsterna inte räcker till finns det ingen statistik på.

---

²³ Socialförsäkringen i siffror 2022, s. 69

Enligt Socialstyrelsens lägesrapport 2026 är det vanligare att personer med LSS-insatser har försörjningsstöd än övriga befolkningen. Totalt har 4,6 procent av dem med LSS-insatser försörjningsstöd, jämfört med 2,8 procent i övriga befolkningen. Socialstyrelsen konstaterar även att andelen personer med långvarigt ekonomiskt bistånd är hög; 2,4 procent av personer med LSS-insatser behöver långvarigt ekonomiskt bistånd för sin försörjning.²⁴

Samtidigt anger Socialstyrelsen att andelen personer med ekonomiskt bistånd är lägre bland personer som har insatsen bostad med särskild service enligt LSS. Detta förklaras delvis av att vissa kommuner har infört kommunala hyressubventioner.²⁵

Redan i lägesrapporten 2024 rapporterade Socialstyrelsen att 2,4 procent av personer med LSS-insatser behövde långvarigt ekonomiskt bistånd. Detta bedömdes som särskilt problematiskt för personer som har kompletterande ekonomiskt bistånd till sjuk- och aktivitetsersättning på garantinivå, eftersom de riskerar att leva i relativ fattigdom under lång tid. Socialstyrelsen lyfte också att höga boendekostnader, exempelvis i LSS-bostäder, samt avgifter för hjälpmedel och vissa insatser påverkar gruppens ekonomi negativt.²⁶

3.8 Statligt bostadstillägg

3.8.1 Hur fungerar reglerna om statligt bostadstillägg?

Man kan få bostadstillägg från Försäkringskassan om man har sjuk- eller aktivitetsersättning. Bidragets storlek beror dels på hur stora kostnader man har för sitt boende, dels på hur stora inkomster man har. Den som är ensamstående kan få som mest 6 550 kronor per månad i bostadstillägg. Personer som är gifta eller sambor kan få maximalt 3 275 kronor per månad.

---

²⁴ Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – Lägesrapport 2026, s. 107

²⁵ Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – Lägesrapport 2026, s.109

²⁶ Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning s. 133

Bostadstillägget täcker 96 procent av bostadskostnaden upp till 5 000 kr och 70 procent av bostadskostnaden mellan 5 000 och 7 500 kr. Bostadstillägget täcker inte alls den del av hyreskostnaden som överstiger 7 500 kronor.

Pensionärer har möjlighet att få bostadstillägg upp till 7 290 kr/månad, men för pensionärer är det Pensionsmyndigheten som beslutar om bostadstillägget från och med månaden personen fyller 66 år.

När beräkningen ska göras tar Försäkringskassan hänsyn till kapital och andra inkomster, vilket får som konsekvens att tillägget kan reduceras. Taket för förmögenhet är 100 000 kronor för ensamstående och 200 000 kronor för personer som är gifta eller sambor. Därefter reduceras bostadstillägget med 15 procent av det som övergår taket. Kontanta medel upp till 25 000 kronor är fribelopp och räknas inte med i de 100 000 kronorna.

Tillgångar som räknas med är:

- Privat bostadsfastighet och bostadsrätt som inte är den bostad man bor i.
- 80 procent av kursen för aktier, fondandelar och övriga värdepapper.
- Den del av kontanter och bankmedel som överstiger 25 000 kr.
- Kapitalförsäkringar.
- Inkomst av kapital drar också ner bostadstillägget.

3.8.2 Inspektionen för socialförsäkringens kritik mot bostadstillägget

Inspektionen för socialförsäkringen, ISF, har granskat bostadstillägget och publicerade en rapport hösten 2025. Rapporten fokuserar på möjliga förändringar som skulle kunna underlätta handläggningen av bostadstillägget. ISF lämnar inga förslag på regelförändringar men konstaterar att det skulle underlätta handläggningen av förmånen att beräkna inkomst av tjänst utifrån aktuella månadsuppgifter i arbetsgivardeklarationerna, att regelbundet hämta in uppgifter om förmögenhet från banker samt att schablonuppräknas hyror.²⁷

---

²⁷ Enklare regler för bostadstillägg

FUB:s kritik mot det statliga bostadstillägget

- *Maxtaket för bostadstillägg bör höjas*

Reglerna för det statliga bostadstillägget har tydliga inlåsnings effekter för personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Eftersom merkostnadsprincipen inte tillämpas på hyror, och det statliga bostadstillägget inte har höjts i takt med hyrornas storlek kan den disponibla inkomsten bli mycket låg. Många kommuner bygger nya LSS-bostäder för att möta bristen på bostäder, men med resultatet att hyrorna blir höga då de styrs av bruksvärdesprincipen. Kommunerna kan alltså ta ut hyror för LSS-bostäder på samma nivå som för övriga boende i samma område. Dessutom ökar hyreskostnaderna i takt med inflationen och kostnaderna i samhället, medan maxtaket för bostadstillägget ligger kvar på samma nivå. I praktiken innebär det att bostadstillägget urholkas för varje år som detta inte höjs i samma nivå som hyreshöjningarna i samhället.

I januari 2026 höjdes bostadstillägget för ekonomiskt utsatta barnfamiljer.²⁸ Detta med hänvisning till inflationen och höga hyror. Trots att den ekonomiska situationen även är svår för personer med funktionsnedsättning, som har bostadstillägg i kombination med sjuk- eller aktivitetsersättning, görs ingen ansats att höja bostadstillägget för denna målgrupp.

- *Beloppet som personer med bostadstillägg kan spara och ha som buffert har inte höjts sedan 2001*

Idag medför reglerna för bostadstillägg att personer med funktionsnedsättning som har sjuk- eller aktivitetsersättning samt bostadstillägg inte kan ha mer än 100 000 kronor i buffert utan att bostadstillägget påverkas. Siffran framgår uttryckligen av lagstiftningen. Med tanke på dagens inflation och ökade kostnader måste alla personer i samhället ha en större ekonomisk buffert för att kunna stå emot hårdare tider, något som idag inte är möjligt för personer med funktionsnedsättning som har bostadstillägg.

---

²⁸ [Höjt bostadsbidrag för ekonomiskt utsatta barnfamiljer med höga boendekostnader - Regeringen.se](#)

Gränserna för tillgångar gör det även svårt att delta i projekt mot arvode. Risken att bli återbetalningsskyldig för tidigare utbetalningar blir därför ett hinder för personer med intellektuell funktionsnedsättning att delta i samhället och bidra med sina kunskaper och erfarenheter.

Många föräldrar till personer med funktionsnedsättning börjar spara till barnet redan när det är litet, när de misstänker att barnet som vuxet inte kommer kunna ha ett jobb på den reguljära arbetsmarknaden. För att sedan upptäcka att det kommer att påverka det vuxna barnets bostadstillägg.

Lag (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. trädde i kraft 2001 och summan 100 000 kronor i sparade medel har inte ändrats sedan dess. Inflationen har stigit kraftigt på 24 år. Enligt Statistikmyndigheten, SCB, motsvarade 100 000 kronor år 2001 156 919 kronor år 2025.²⁹ Det innebär en skillnad på över 40 procent. Utrymmet för hur mycket det går att spara och ha en buffert urholkas alltså årligen och blir i praktiken mindre. Samtidigt ökar kostnaderna i samhället. Personer med bostadstillägg är dessutom en av få grupper i samhället som saknar möjlighet att pensionsspara.

FUB:s förslag för att förbättra det statliga bostadstillägget

1. Lagstiftningen behöver bli flexiblare på så sätt att bostadstillägg måste kunna lämnas för hyror över 7 500 kronor. Detta för att motsvara de faktiska kostnaderna för många LSS- bostäder, inte minst i storstadsområden och för nybyggnation.
2. Beloppet på 100 000 kronor i sparade medel måste höjas markant samt prisbasbeloppsbaseras för att inte förlora i värde årligen. Om det lagstadgade beloppet skulle ha följt inflationen hade det motsvarat 156 919 kronor idag.

---

²⁹ Prisomräknaren

3.9 Kommunala satsningar för lägre hyra

3.9.1 Kommunalt bostadstillägg

Innan det statliga bostadstillägget infördes 1995 var det kommunerna som hade ansvarat för detta bidrag sedan drygt 40 år tillbaka. Det kommunala bostadstillägget finns inte längre kvar i lagen och det finns därför inte längre någon skyldighet för kommunerna att besluta om ett sådant bidrag. I en enkät från 2019, som genomfördes av Merkostnadsutredningen, uppgav 21 kommuner att de hade ett kommunalt bostadstillägg. Det var 174 av Sveriges 290 kommuner som besvarade enkäten.³⁰ Ett kommunalt bostadstillägg kan utformas på olika sätt av kommunerna, och sker ofta efter ansökan och individuell prövning.

3.9.2 Kommunalt hyrestak

En del kommuner har ett s.k. hyrestak för hyror i LSS-bostäder. Enligt utredningen "Boende på (o)lika villkor" (SOU 2021:64), hade 26 kommuner, 16 procent, infört högsta hyror i LSS- bostäder. Det är en relativt låg andel kommuner som har denna typ av subvention, men även bland kommuner som har infört ett kommunalt hyrestak skiljer det sig i hög grad vad taket ligger på. Enligt utredningen varierade hyrestaket mellan 4 365 kronor upp till 9 300 kronor. I en kommun där hyrestaket ligger på 9 300 kronor är det nästan 30 procent högre än vad det statliga bostadstillägget täcker.³¹ I praktiken fungerar ett hyrestak ofta så att kommunen täcker den andel av hyran som går utöver hyrestaket.

3.9.3 Andra kommunala åtgärder för hyresnivåerna

Av utredningen "Boende på (o)lika villkor" (SOU 2021:64), framkommer att 17 kommuner hade andra ekonomiska åtgärder för personer i LSS-bostad kopplat till hyresnivåer. Det kunde röra sig om att hänsyn tas till personernas ekonomiska situation vid hyressättning eller att man beräknade ett garantibelopp som den enskilde skulle ha kvar efter hyran.³²

³⁰ Boende på (o)lika villkor - merkostnader i bostad med särskild service för vuxna enligt LSS, SOU 2021:14, s 257

³¹ Boende på (o)lika villkor - merkostnader i bostad med särskild service för vuxna enligt LSS, SOU 2021:14, s 88

³² Boende på (o)lika villkor - merkostnader i bostad med särskild service för vuxna enligt LSS, SOU 2021:14, s. 87

3.10 Studiemedel

Det går inte att kombinera aktivitets- och sjukersättning med studier. Man är i stället hänvisad till att ansöka om studiemedel via Centrala Studiestödsnämnden (CSN). Detta kan vara problematiskt för dem som inte har möjlighet att få ett avlönat arbete och inte kommer ha möjlighet att betala av eventuella studielån. Komvux som anpassad utbildning (Lärvux) berättigar inte till studiemedel via CSN. Det är därför viktigt att Försäkringskassan är medveten om att studier på denna nivå inte innebär en arbetsförmåga som medför att man inte har rätt till sjuk- och aktivitetsersättning.

3.11 Habiliteringsersättning

När man deltar i daglig verksamhet kan man få habiliteringsersättning från sin kommun. Denna form av ersättning är en frivillig kommunal ersättning. Om det finns habiliteringsersättning i en kommun är ersättningen oftast mycket låg och påverkar inte den enskildes ekonomiska förutsättningar nämnvärt. Sedan 2018 har Socialstyrelsen tilldelats 350 miljoner kronor per år att fördela till kommunerna, för att stimulera dem i arbetet med habiliteringsersättningen. Syftet är att öka motivationen att delta i daglig verksamhet och uppmuntra fler kommuner att införa habiliteringsersättning eller höja en låg ersättningsnivå. På Socialstyrelsens webbplats finns information om hur mycket pengar varje kommun har rekviderat och använt.³³

Enligt Socialstyrelsens redovisning för 2024 betalade de flesta kommuner en ersättning på mellan 24 och 192 kronor per dag. Medelvärdet för en heldag är 79 kronor per dag.³⁴ Detta kan jämföras med Socialstyrelsens redovisning för 2023 där medelvärdet för en heldag var 85 kronor per dag. Trots att syftet med statsbidraget för habiliteringsersättning är att införa eller höja nivåerna på habiliteringsersättningen har alltså medelvärdet gått ner med 6 kronor per dag mellan 2023 och 2024.

---

³³ [Habiliteringsersättning - Socialstyrelsen](#)

³⁴ Redovisning av 2023 års stimulanssatsning till kommunerna för habiliteringsersättning (S2023/00484)

3.12 Ekonomiskt stöd till arbete/lönebidrag

Det finns olika former av ekonomiskt stöd till arbete, men samtliga riktar sig till arbetsgivaren och kommer inte den enskilde till godo i form av pengar. De olika stödformerna är; lönebidrag, utvecklingsanställning, trygghetsanställning, skyddat arbete och personligt biträde.

Lönebidrag är ett ekonomiskt stöd som Arbetsförmedlingen kan ge till arbetsgivare som anställer personer med funktionsnedsättning. Syftet med lönebidraget är att underlätta för dessa personer att komma ut på arbetsmarknaden och samtidigt stödja arbetsgivaren ekonomiskt, till exempel för att anpassa arbetsplatsen eller ge extra tid för upplärning. Personen som anställs får lön som vanligt, medan arbetsgivaren får delvis ersättning för lönekostnaden. Idag är taket för lönebidrag 20 000 kronor per månad för en heltidstjänst. Resterande del av lönekostnaden täcker arbetsgivaren. Taket för lönebidraget har inte höjts sedan 2020. Det innebär att stödet under flera år har urholkats i takt med löne- och kostnadsökningar i samhället. Konsekvensen är att lönebidraget i dag ofta är för lågt för att motsvara arbetsgivares faktiska kostnader, vilket gör att färre personer anställs med lönebidrag. Detta kan leda till att personer som har möjlighet att arbeta i stället hänvisas till LSS-insatsen daglig verksamhet. För de som får en anställning med lönebidrag påverkas istället lönenivån.

I Riksrevisionens granskning 2025 av Arbetsförmedlingens stöd till personer med funktionsnedsättning, konstateras att Arbetsförmedlingen inte når sina mål för antalet deltagare, och att antalet nya lönebidrag minskat betydligt från 2019. I samma granskning påpekar Riksrevisionen att lönerna till anställda med lönebidrag tillhör de lägsta på arbetsmarknaden idag. Riksrevisionen rekommenderade regeringen att "se över om nuvarande taknivå i lönebidragen är ändamålsenlig."³⁵

---

³⁵ [Arbetsförmedlingens stöd till personer med funktionsnedsättning \(RiR 2025:20\)](#).

FUB har begärt ut uppgifter från Arbetsförmedlingen om hur många personer med kognitiva funktionsnedsättningar som har lönebidrag, hur många av dem som arbetar heltid och vad medellönen är för en person med lönebidrag baserat på en heltidstjänst. Enligt uppgifterna från Arbetsförmedlingen var det 35 927 personer med en kognitiv funktionsnedsättning, som hade en pågående anställning med lönebidrag i december 2025. Av dem var det 21 085 personer som arbetade heltid. Medellönen för samtliga personer med lönebidrag var 27 500 kronor per månad innan skatt.

Vad tycker FUB om lönebidraget?

- Lönebidraget behöver höjas och indexeras för att åter bli ett effektivt verktyg.
- Det måste bli enklare att byta anställning med lönebidrag, idag är den administrativa processen krävande.
- Arbetsförmedlingen behöver ge ökat stöd till såväl arbetstagare som arbetsgivare som anställer med lönebidrag.

3.13 Merkostnadsersättning

3.13.1 Merkostnadsersättning för vuxna

Vuxna personer som har merkostnader till följd av sin funktionsnedsättning kan få merkostnadsersättning. Från 1 januari 2019 ersattes handikappersättningen med merkostnadsersättning för vuxna personer som har merkostnader till följd av sin funktionsnedsättning. Gränsen för att få merkostnadsersättning år 2026 är att personen ska ha merkostnader på minst 14 800 kr/år. Ersättningen är inte skattepliktig. Hur mycket man får i merkostnadsersättning beror på hur mycket merkostnader man har i förhållande till prisbasbeloppet. 2026 är prisbasbeloppet 59 200 kronor.

Ersättningsnivåerna år 2026 är:

Merkostnadernas andel av prisbasbeloppet i procent	Kronor per månad
30	1480
40	1973
50	2467
60	2960
70	3453

3.13.2 Kritik mot merkostnadsersättningen

Under 2023 publicerade Inspektionen för socialförsäkringen, ISF, en utvärdering av reformen vad gäller merkostnadsersättning. Utredningen konstaterade att det var hög avslagsfrekvens på ansökningar om merkostnadsersättning. Ungefär 50 procent av de vuxna som ansökte för egen del fick avslag på sin ansökan. Utredningen konstaterade också att det är en utredningskrävande förmån, som lett till att det finns en variation i hur Försäkringskassan utreder och bedömer kostnader som personer ansöker om merkostnadsersättning för. ISF rekommenderade Försäkringskassan att öka likformigheten vad gäller utredningar och bedömningar samt att överväga att utreda fler kostnader som personer ansöker om merkostnadsersättning för.³⁶

Riksförbundet FUB har tillsammans med Funktionsrätt Sverige varit kritiska mot att Försäkringskassan inte utreder alla kostnader i merkostnadsersättningen, när det är tydligt att det inte påverkar beslutet. Att det råder olika tolkningar vad begreppet "tydligt" betyder har inte bara gett resultatet att det blir olika i hur detta tillämpas över landet, men också att det blir närmast omöjligt för den enskilde att få en rättvis prövning i domstol då domstolen enligt instansordningsprincipen bara kan bedöma det som Försäkringskassan som första instans har bedömt. Domstolen kan alltså inte bedöma att den enskilde hade haft rätt till ersättningen i sin ansökan, då domstolen inte kan gå vidare och bedöma de kostnader som Försäkringskassan lämnat därefter. Riksförbundet FUB har i en skrivelse till Försäkringskassan och Socialdepartementet lyft detta problem, tillsammans med flera andra organisationer inom Funktionsrätt Sverige.³⁷

³⁶ Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Från handikappersättning och vårdbidrag till merkostnadsersättning, Rapport 2023:1.

³⁷ [skrivelse-till-forsakringskassan-om-merkostnadsersattning.pdf](#)

3.14 Arv och gåva

Arv- och gåvoskatten är avskaffad. Det finns inte heller någon inkomstskatt på arv eller gåvor. Däremot kan ett arv eller gåva påverka beräkningen av det statliga bostadstillägget eftersom man väger in om personen har en förmögenhet. Läs mer om detta under avsnittet om bostadstillägg.

3.15 Försäkringar

En förmånstagare till en kapitalförsäkring kan få försäkringsbelopp utbetalat. En kapitalförsäkring är redan beskattad. För förmånstagaren ingår försäkringsbeloppet i personens förmögenhet, men beskattas inte som inkomst. Däremot kan utbetalningar från kapitalförsäkring leda till att bostadstillägget påverkas om det leder till att personens sammanlagda förmögenhet övergår 100 000 kronor.

Utbetalning från pensionsförsäkring är att jämställa med vilken inkomst som helst, dvs. det påverkar bidrag där personens inkomst har betydelse för hur stort bidrag som ska betalas ut.

4. Kartläggning av kostnader

4.1 Kostnader

I denna rapport används olika exempel för de utgifter en vuxen person med intellektuell funktionsnedsättning kan tänkas ha. Vi går igenom de vanligaste utgifterna men listan är inte fullständig.

4.2 Skatt

Sjuk- och aktivitetsersättning är skattepliktiga inkomster. Den som har någon av ersättningarna får en automatisk skattereduktion som ingår i skattetabellen. Det har riktats kritik mot att den skattereduktion som finns för sjuk- och aktivitetsersättning inte har varit lika stor som för löntagare och pensionärer. Den högre andel skatt som personer med funktionsnedsättning har fått betala för sin inkomst kallas för "funkisskatten".

Hösten 2025 meddelades att regeringen avser att avskaffa funkisskatten helt 2026. Skattenivån är därför lika för de med sjuk- och aktivitetsersättning som för pensionärer från och med januari 2026. Enligt regeringens beräkningar innebär det i genomsnitt 1800 kronor mer att leva på per år. Per månad innebär det en skattesänkning för en person med garantiersättning på ca 150 kronor i månaden.

4.3 Läkemedel

Enskilda kan ha kostnader för receptbelagda läkemedel upp till högkostnadsskyddet på 3800 kronor/år. Det borde i högre utsträckning vara vanligare att personer med intellektuell funktionsnedsättning kommer upp i högkostnadsbeloppet än befolkningen i stort. Av tidigare studier framgår det nämligen att personer med funktionsnedsättning konsumerar mer läkemedel än befolkningen i övrigt.³⁸ Av en rapport från Socialstyrelsen 2025 om läkemedelsanvändning inom LSS, framgår att i nära hälften av de mätningar som gjordes i olika åldersgrupper i respektive personkrets var användningen 10 gånger högre eller mer jämfört med motsvarande åldersgrupp hos personer som inte får insatser enligt LSS.³⁹

Vad tycker FUB om höjningen av högkostnadsskyddet för läkemedel?

I juli 2025 höjdes högkostnadsskyddet för läkemedel med nästan 30 procent, från 2 900 kronor per år till 3 800 kronor. FUB besvarade remissen om höjningen och framförde att förslaget borde dras tillbaka helt, i andra hand att personer tillhörande LSS borde ges ett lägre högkostnadsskydd likt den specialreglering som ger personer tillhörande LSS rätt till subventionerad tandvård.⁴⁰ FUB framhöll att personer med IF är överrepresenterade vad gäller både psykisk och fysisk ohälsa och att många har behov av flertalet mediciner. Med ekonomisk utsatthet och små marginaler finns det risk att det högre högkostnadsskyddet leder till att många inte kan hämta ut sina mediciner. Det i sin tur leder till en försämrad hälsa för målgruppen.

³⁸ Onödig hälsa? – hälsoläget för personer med funktionsnedsättning, Statens folkhälsoinstitut, 2008, s. 16

³⁹ [Läkemedelsanvändning hos personer som får insatser enligt LSS, Socialstyrelsen, 2025](#)

⁴⁰ [remissvar-uppdaterat-hogkostnadsskydd-for-lakemedel-riksforbundet-fub-januari-2025.pdf](#)

4.4 Sjukvård

Enskilda kan ha kostnader för besök inom hälso- och sjukvården upp till högkostnadsskyddet på 1450 kronor per år.

4.5 Tandvård

Tandvårdskostnader för personer som tillhör LSS ingår i högkostnadsskyddet för sjukvård: 1450 kronor per år. Detta ser vi som ett exempel på hänsynstagande till merkostnadsprincipen eftersom personer med funktionsnedsättning ofta har sämre tandhälsa än övriga befolkningen.

4.6 Hjälpmedel

Kostnader för hjälpmedel kan variera mycket beroende på i vilken region personen bor. Region Stockholm har infört ett högkostnadsskydd för hjälpmedel med en frikortsnivå på 2 600 kr.

I region Värmland finns ett högkostnadsskydd för hjälpmedel på 1 450 kronor per år. I det ingår bland annat eldriven rullstol på 600 kronor per år. Det kan alltså skilja 1 150 kronor per år för personer i behov av flertalet hjälpmedel beroende på om man bor inom region Stockholm eller region Värmland.

I andra regioner, såsom region Skåne, kan inköp av hjälpmedel finansieras genom att regionen betalar hjälpmedlet, lämnar bidrag till inköpet eller att en rekvisition betalas på ett fast maxbelopp så att personen kan göra ett fritt val. I Västra Götalandsregionen är de flesta hjälpmedel kostnadsfria med nyttjanderätt. Vissa ortopedtekniska produkter och förbrukningsvaror, till exempel batterier, betalar dock personen själv.

Socialstyrelsen har statistik på hjälpmedelsanvändningen samt kostnader i olika kommuner och regioner.⁴¹

---

⁴¹ [2025-6-9658-tabeller.xlsx](#)

4.7 Kommunala avgifter

Enligt socialtjänstlagen (SoL) får kommunen ta ut avgifter för hemtjänst och dagverksamhet enligt SoL och för viss sjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL).⁴²

Enligt LSS får kommunen ta ut skäliga avgifter för bostad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter av dem som har hel sjukersättning, aktivitetsersättning eller annan inkomst av motsvarande storlek, enligt de grunder som kommunen själv bestämmer. När kommunen tar ut en avgift är den skyldig att följa den s.k. självkostnadsprincipen. På grund av det kommunala självstyret kan således de kommunala avgifterna vara olika stora beroende på i vilken kommun man bor, men de får inte överstiga kommunens självkostnader. Enligt LSS ska kommunen se till att den enskilde får behålla tillräckliga medel för sina personliga behov.⁴³

Kommunen får inte ta ut avgift för den omvårdnad som ingår i insatsen bostad med särskild service enligt LSS.

4.8 Resor till och från daglig verksamhet

Av ett avgörande i Regeringsrätten år 1996 framgår att resor till och från daglig verksamhet inte ingår i insatsen daglig verksamhet, och därför finns det ingen skyldighet för kommunen att erbjuda kostnadsfria resor.⁴⁴ Av detta följer att kommunen kan ta ut en avgift för dessa resor. I vissa kommuner är resorna avgiftsfria medan de i andra är avgiftsbelagda. Avgifterna styrs då av självkostnadsprincipen i kommunallagen. De personer som inte har möjlighet att åka med allmänna kommunikationer har rätt till turbundna resor: färdtjänst för resor till och från den dagliga verksamheten. Denna lösning kan också vara ett sätt i en kommun att hantera resorna till och från den dagliga verksamheten. Följaktligen kan kostnaderna se olika ut i olika kommuner och därför slå olika hårt mot den enskildes ekonomi.

⁴² 32 kap 1 § Socialtjänstlagen (2025:400) och 26 § 6 st. hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

⁴³ 19 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

⁴⁴ RÅ 1996 ref. 45

4.9 Färdtjänstresor

I 11 § färdtjänstlagen står det att grunderna för avgift bestäms av kommunerna.

Storlek och grund för avgiftsuttag skiljer sig därför åt mellan kommunerna.

Nedan visas några exempel på avgifter för färdtjänst i olika kommuner i januari 2026:

- Stockholm: högkostnadsskydd på 650 kronor per månad.
- Göteborg: högkostnadsskydd på 1 056 kronor per månad för resor inom staden.
- Malmö: Grundavgift på 80 kronor och därutöver kostnad per resa eller pendlingsabonnemang för samma pris som månadskort i kollektivtrafiken: 1 270 kronor per månad.
- Umeå: Pris per resa, med möjlighet att ansöka om högkostnadsskydd motsvarande kostnad för månadskort i kollektivtrafiken (590 kronor) för 44 resor per månad.
- Örebro: Kostnad per resa, 50 kronor för resor under 15 kilometer.

4.10 Kommunal sjukvård och hemsjukvård

Enligt 12 kap 1 § hälso- och sjukvårdslagen, HSL, är kommunen ytterst sjukvårdsansvarig för de personer som bor i bostäder enligt LSS. Det är den medicinskt ansvariga sjuksköterskan (MAS) som ansvarar för att det finns sådana rutiner att kontakt tas med läkare eller annan hälso- och sjukvårdspersonal när en patients tillstånd fordrar det. Det innebär en skyldighet för MAS:en att se till att det upprättas rutiner och att personalen känner till dem. Ansvaret innebär däremot inte någon skyldighet att medicinskt bedöma när en enskild patients tillstånd fordrar att läkarkontakt tas.

Personer som har flerfunktionsnedsättning kan behöva regelbunden och långvarig sjukvård. Eftersom det kan vara svårt att ta sig till vårdcentralen för vård, kan de därför bli hänvisade till den avgiftsbelagda kommunala sjukvård som erbjuds.

Den kostnad som uppkommer till följd av hemsjukvården ryms inte inom sjukvårdens högkostnadsskydd på 1 450 kronor per år. I stället ingår kostnaderna i högkostnadsskyddet för omsorgsavgifter enligt socialtjänstlagen. År 2026 får avgifterna uppgå till 2 660 kronor per månad. Till följd av detta kan alltså den enskildes kostnader för sjukvård bli betydligt högre än sjukvårdens högkostnadsskydd. Detta är ett tydligt exempel på när den enskildes funktionsnedsättning ger upphov till kostnader, som måste bäras av den enskilde i strid med merkostnadsprincipen.

Kommunen ska räkna med ett förbehållsbelopp när avgifter beräknas. Det belopp som är förbehållet den enskilde innan avgift får tas ut är boendekostnaden + riksnormen för ekonomiskt försörjningsstöd. Riksnormen är 5 220 kronor per månad 2026 för en ensamstående person. En person som inte når upp till riksnormen kan inte utkrävas någon avgift av kommunen, men är å andra sidan hänvisad till försörjningsstöd. Det finns ingen kartläggning över hur avgifter för hemsjukvård hanteras i kommunerna.

4.11 Gränsdragningen mellan s.k. egenvård och hälso- och sjukvård

I en bostad med särskild service enligt LSS ingår omvårdnad. I omvårdnaden ingår inte hälso- och sjukvård. Så länge den enskildes behov ryms inom begreppet "omvårdnad" ingår det i insatsen och den enskilde ska inte ha några kostnader för stödet. Om det däremot rör sig om hälso- och sjukvårdsinsatser blir hjälpen föremål för avgifter.

Lag (2022:1250) om egenvård trädde i kraft 2023. FUB hade dessförinnan märkt en tendens till att kommuner beaktade egenvård som hälso- och sjukvård, för att sedan kunna avgiftsbelägga den hjälp som gavs till den enskilde. Enligt lagen om egenvård ska en bedömning av en behandlande sjukvårdspersonal göras om en åtgärd ska beaktas som egenvård. Krävs det kvalificerad sjukvårdskunskap inom ramen för LSS-bostaden är det däremot hälso- och sjukvård. Därför kan det innebära kostnader för hjälp som är att betrakta som hälso- och sjukvård med den begränsning som den kommunala självkostnadsprincipen innebär. Det saknas information om hur vanligt det är att kommuner tar ut avgift för hemsjukvård i LSS-bostäder och om det görs individuella bedömningar av kostnader eller om en generell avgift tas ut.

4.12 Hyra för bostad

4.12.1 LSS-bostad

År 2024 hade 30 384 personer insatsen bostad med särskild service för vuxna.⁴⁵

Personer som bor i LSS-bostad betalar hyra och inte avgift för sin bostad.

Hyrorna i LSS-bostäder varierar beroende på var man bor i Sverige, och även inom samma kommun. Hyresnivån styrs av den s.k. bruksvärdesprincipen, och beror på hur stor bostaden är, om det är en nybyggd bostad och vilka utrymmen som räknas med i hyresunderlaget (dvs. om personen betalar för gemensamhetsutrymmen eller inte). I storstäder blir generellt hyrorna högre än i glesbygden. Boendekostnaden är den största utgiftsposten och det är mycket svårt för personer, som bor i LSS-bostad att påverka i vilken bostad man ska bo. Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät 2025 hade 127 av 290 kommuner brist på LSS-bostäder. Bristen har varit hög i många år.⁴⁶

Lägenheter i nybyggda LSS-bostäder har ofta en hög hyra. Utan kommunala insatser för att få ned hyresnivåerna genom kommunalt bostadsbidrag eller hyrestak hamnar den enskilde oftast i ett mycket utsatt ekonomiskt läge, då det varken går att påverka hyran eller inkomsten.

I en rapport som Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, tog fram 2013 "Hyresnivåer i särskilda boenden", framkommer att 18 procent av personer som bor i särskilda boenden enligt SoL och LSS är hänvisade till att söka ekonomiskt försörjningsstöd för sin långsiktiga försörjning.⁴⁷ Ingen liknande undersökning har gjorts av SKR sedan dess, men då det ekonomiska läget inte har förändrats till det bättre för målgruppen är det sannolikt att siffrorna är ungefär desamma. Det är oroväckande att så många är hänvisade till det yttersta trygghetsnätet, som endast är tänkt att vara en akut och kortvarig stödinsats från samhället.

---

⁴⁵ [2025-4-9514-tabeller.xlsx](#)

⁴⁶ [Personer med funktionsnedsättning - Boverket](#)

⁴⁷ Hyresnivåer i särskilda boenden, Sveriges kommuner och regioner, 2013

Rättsläget gör sedan flera år att det är möjligt för kommunerna att ta ut marknadsmässiga hyror (bruksvärde) samt hyra för gemensamhetsutrymmen (RÅ 2005 ref 28). Merkostnadsprincipen, dvs. att personer med funktionsnedsättning inte ska ha merkostnader till följd av funktionsnedsättningen, har därför mer eller mindre helt urholkats vad gäller LSS- bostäder. Eftersom den enskilde kan behöva betala hyra för gemensamhetsutrymmena i LSS- bostaden innebär det att personer som bor i LSS-bostad kan ha högre hyra än övriga personer som bor i samma bostadsområde. Riksförbundet FUB publicerade en rapport under 2025, "Brister och möjligheter i LSS-bostad".⁴⁸ Rapporten redovisar resultatet av en enkät med 1 143 svar, där en av frågorna var om den enskilde hade tillgång till gemensamhetsutrymmena både dag- och kvällstid. 21,4 procent svarade nej. Följaktligen kan det antas att det är en stor andel personer som får betala hyra för utrymmen de inte har fri tillgång till.

4.12.2 Egen lägenhet med stöd

För personer som bor i egen ordinär lägenhet med personlig assistans kan det ibland behövas ett extra rum eller extra utrymme för assistenterna. Detta kan innebära en merkostnad för personen på grund av att en större bostad behövs. I vissa fall kan dock kostnader för ett extra rum till assistenter anses ingå i schablonbeloppet.⁴⁹

För personer som bor i egen ordinär lägenhet med boendestöd enligt SoL kan kostnaden för boendestöd bedömas inom ramen för merkostnadsersättning från Försäkringskassan.

4.12.3 Boende på (o)lika villkor - merkostnader i bostad med särskild service enligt LSS

I mars 2021 presenterades resultatet av en statlig utredning om merkostnader i LSS-bostäder. Av den enkätundersökning som utredningen genomförde framgår att hyrorna i LSS-bostäder varierar kraftigt.⁵⁰ Bland dem under 65 år var det cirka 63,5 procent som hade en hyra under taket för bostadstillägget, 5 600 kronor, medan 36,5 procent hade en högre hyra. Mer än hälften av alla som bor i en bostad med särskild service enligt LSS, bor i kommuner som vid hyressättning inkluderar värdehöjande faktorer i form av tillgång till gemensamhetsutrymmen, personal med mera.

⁴⁸ Rapport: Brister och möjligheter i LSS-bostad (2025).

⁴⁹ Merkostnadsersättning, s. 62

⁵⁰ Boende på (o)lika villkor - merkostnader i bostad med särskild service för vuxna enligt LSS, SOU 2021:14, s. 195.

I de kommuner som endast utgår från lägenhetsytan vid hyressättningen var hyran i genomsnitt lägre jämfört med de kommuner där vissa värdehöjande faktorer beaktats. Det innebär att hyran många gånger innehöll en merkostnad.

Merkostnader som är kopplade till att bo i en bostad med särskild service enligt LSS bör ersättas inom merkostnadsersättningen. Utredningen föreslog att den som bor i en LSS-bostad ska ha rätt till merkostnadsersättning för boende med 30 procent av prisbasbeloppet per år.⁵¹ Vidare föreslog utredningen att för den som även har andra merkostnader ska, vid beräkningen av merkostnadernas storlek, boendet i en bostad med särskild service enligt LSS anses ge merkostnader om 25 procent av prisbasbeloppet per år. Utredningens förslag har dock inte realiserats.

4.13 Konsumentverkets skäliga kostnader

Konsumentverket gör varje år en beräkning av vad som är rimliga kostnader för hushåll. Beräkningarna är dock inte anpassade efter kostnader som personer med funktionsnedsättning har, såsom exempelvis hjälpmedel eller mediciner. Uträkningarna senare i rapporten grundar sig på Konsumentverkets skäliga kostnader.

För 2026 har Konsumentverket kraftigt räknat ner matkostnaderna. Inte för att maten är billigare, utan för att de har ändrat sina beräkningsgrunder såsom en ny metod för prisräkning av livsmedel och andra matsedlar beräkningen grundar sig på. Siffrorna kan därför bli missvisande om man jämför matkostnader med tidigare år.

---

⁵¹ Boende på (o)lika villkor - merkostnader i bostad med särskild service för vuxna enligt LSS, SOU 2021:14, s. 178.

4.14 Arvode för god man eller förvaltare

Personer som behöver stöd med att förvalta sin ekonomi, bevaka rätt och sörja för person (huvudman) kan få en ställföreträdare (god man eller förvaltare).

En ställföreträdare har rätt att begära arvode. Det är överförmyndaren i kommunen som beslutar om arvodets storlek. Om huvudmannens banktillgodohavanden överskrider två prisbasbelopp (118 400 kronor 2026) ska huvudmannen betala arvodet, om det inte finns särskilda skäl. För huvudmannens skattepliktiga inkomster gäller motsvarande men där är gränsen 2.65 prisbasbelopp (156 880 kronor 2026). Prisbasbeloppet 2026 är 59 200 kronor.

Som skattepliktig inkomst räknas sjuk- och aktivitetsersättning. Sedan 2022 års höjning av ersättningarna hamnar numera många som har sjuk- och aktivitetsersättning över gränsen på 2.65 prisbasbelopp och får själva betala hela eller delar av arvodet. På grund av reglerna i föräldrabalken försvinner därför stora delar av de årliga höjningarna av sjuk- eller aktivitetsersättningen till arvode, istället för att innebära mer pengar i plånboken för den enskilde.

Storleken på arvodet bedöms i varje enskild kommun. Ett normalt uppdrag brukar dock bedömas generera arvode med 12 procent av prisbasbeloppet för deluppdragen bevaka rätt och förvalta egendom, och med 12 procent av prisbasbeloppet för sörja för person. Totalt blir det för 2026 14 208 kronor före skatt.⁵² Även skatten betalas av huvudmannen.

4.15 Fritid

Enligt Konsumentverkets skäliga kostnader ska fritiden kosta 600 kronor per månad för en genomsnittsperson 2026. I denna post räknas även in kostnader för träning och fysisk aktivitet. Folkhälsomyndigheten rapporterar att få vuxna med IF når de rekommenderade nivåerna av fysisk aktivitet, och gruppen är mer stillasittande än befolkningen generellt.⁵³

⁵² Se bland annat bedömningsstöd och riktlinjer från några medelstora kommuner. Örebro, Mölndal, Umeå, Södertälje mfl.

⁵³ [Fysisk aktivitet för personer med intellektuell funktionsnedsättning](#)

Hinder för fysisk aktivitet beror inte bara på bristande stöd och att aktiviteter ofta inte är anpassade för målgruppen. Gymkort, idrott och aktiviteter är ofta höga kostnadsposter, som inte kan prioriteras vid en ansträngd ekonomi. Personer med rörelsenedsättning eller flerfunktionsnedsättning kan dessutom behöva betala ytterligare för anpassade aktiviteter.

4.16 Övriga kostnader

Kostnader för mat skiljer sig beroende på om man äter hemlagad eller färdiglagad mat och om man tar med sig mat till den dagliga verksamheten eller om man får köpa av kommunen till självkostnadspris. Matkostnaden kan med andra ord skilja sig betydligt beroende på hur kommunen eller det privata företaget har valt att ordna måltiderna. Det kan även finnas ökade kostnader för specialkost, möbelslitage, klädslitage etc. som inte godkänns fullt ut i de fall man har merkostnadsersättning.

5. Uträkning

5.1 Uträkning för en person som bor i LSS bostad.

Nedan följer en budget för 2026 för en exempelperson, som är 27 år och boende i Upplands Väsby kommun, med skäliga levnadskostnader. I exemplet har vi inte räknat med merkostnadsersättning. Detta då det krävs 14 800 kronor per år i merkostnader för att komma upp i lägstanivån. Den enda godtagbara merkostnaden för Försäkringskassan i exemplet nedan är kostnad för god man med 14 208 kronor per år. Exempelpersonen nedan kommer alltså inte upp i den kostnad som krävs för att beviljas merkostnadsersättning.

Inkomster

Aktivitetsersättning	13 221	Garantiersättning
Bostadstillägg	6550	Maximalt bostadstillägg
Habiliteringsersättning	1438	Enligt uppgift från Upplands Väsby kommun (9 kr/h 6 h per dag, 22 dagar per månad, och extra utbetalning på 3000 kr under året)
Summa inkomster	21 209	

Kostnader

Skatt	1823	Skattetabell 32
Förbrukningsvaror	200	Skäliga levnadskostnader Konsumentverket
Hemutrustning inkl. dator	920	Skäliga levnadskostnader Konsumentverket
Media, telefon, internet, mediatjänst	1770	Skäliga levnadskostnader Konsumentverket
Hemförsäkring	150	Skäliga levnadskostnader Konsumentverket
Förbrukning av hushållsel	400	Skäliga levnadskostnader Konsumentverket
Livsmedel exl. Luncher	2120	Skäliga levnadskostnader Konsumentverket
Arbetsluncher	1430	Ca 22 dagar á 65 kronor enligt uppgift från Upplands Väsby
Kläder och skor	820	Skäliga levnadskostnader Konsumentverket
Fritid	600	Skäliga levnadskostnader Konsumentverket
Hygien	590	Skäliga levnadskostnader Konsumentverket
Färdtjänst	650	Högekostnadsskydd
Hyra	9634	Snitthyra i Upplands Väsby
Medicin	317	Högekostnadsskydd 3800 kr/år
Läkare/tandläkare	121	Högekostnadsskydd 1450/år
Semester	500	Avsättning årlig semester
Arvode god man	1184	Kostnad för uppdrag med alla tre delar 14 208 kr per år
Summa kostnader	23 229	
Underskott per månad	- 2020	

Exempel individuella utgifter

Glasögon	100	
Hjälpmedel	217	Högekostnadsskydd Stockholm 2600 kr/år
Specialkost		Exempel glutenfri kost Konsumentverket
Särskilda regelbundna fritidsaktiviteter	300	

5.2 Uträkning för en person med flerfunktionsnedsättning

Personer med flerfunktionsnedsättning har ett omfattande stödbehov i vardagen. Dessa personer bor ofta i en egen ordinär lägenhet med personlig assistans dygnet runt. För en person med flerfunktionsnedsättning kan det vara svårt att välja i vilket område och i vilken lägenhet man vill bo. Ofta behövs en större lägenhet för att få plats med hjälpmedel och yta för assistenter. Det krävs ofta även ett extra stort badrum för duschbädd och svängrum vid förflyttningar. Det är också begränsat med hyresvärdar som godtar en så pass låg månadsinkomst som sjuk- eller aktivitetsersättningen är. I exemplet räknar vi på sjukersättning då det är möjligt för personer med omfattande funktionsnedsättning att få detta beviljat från 19 års ålder.

För personer med flerfunktionsnedsättning kan andra kostnader uppstå utöver Konsumentverkets skäliga kostnader, såsom hjälpmedel, hygienartiklar ex. tvättlappar och haklappar som inte bekostas av det allmänna, extra förslitning av kläder och möbler, anpassade aktiviteter eller medicinska artiklar som inte ingår i högekostnadsskyddet. En del personer kommer upp i summan som krävs för att beviljas merkostnadsersättning. Många gånger täcks dock inte alla utgifter då Försäkringskassan ofta räknar ner det sökta beloppet genom en skälighetsbedömning.

Nedan har FUB tagit fram en exempelbudget på hur ekonomin kan se ut för en person med flerfunktionsnedsättning, som bor i en egen lägenhet med assistans. Exemplet nedan grundar sig på uppgifter från FUB:s medlemmar med flerfunktionsnedsättning och är inte hämtade från statistik eller offentliga uppgifter. Exemplet visar att ekonomin kan vara ansträngd även för personer med flerfunktionsnedsättning.

Inkomster

Sjukersättning	13 715	Garantiersättning
Bostadstillägg	6550	Maximalt bostadstillägg
Habiliteringsersättning	1390	79 kronor per dag (Socialstyrelsens genomsnitt) med ca 20 procent sjukfrånvaro
Merkostnadsersättning	1480	Lägsta nivån
Summa inkomster	23 135	

Kostnader

Skatt	1923	Skattetabell 32
Förbrukningsvaror	200	Skäliga kostnader Konsumentverket
Hemutrustning inkl. dator	920	Skäliga kostnader Konsumentverket
Media, telefon, internet, mediatjänst	1770	Skäliga kostnader Konsumentverket
Hemförsäkring	150	Skäliga kostnader Konsumentverket
Förbrukning av hushållsel	600	Konsumentverkets skäliga kostnader 400 kr + extra elkostnad för hjälpmedel
All mat lagas hemma	2 730	Konsumentverkets skäliga kostnader. Kostnaden kan för en del bestå i 1700 /mån sondnäring (exempelkostnad region Stockholm) och kompletterande måltider.
Kläder och skor	1120	Konsumentverkets skäliga kostnader 820 kr plus extra förslitning/ anpassade skor 300 kr/mån
Fritid	900	Konsumentverkets skäliga kostnader 600 kr plus kostnad för anpassade aktiviteter
Hygien	1090	Konsumentverkets skäliga kostnader 590 kr plus kostnad för extra hygienartiklar (ex. tvättlappar, haklapp, tvätt)
Färdtjänst	650	Högekostnadsskydd Stockholm
Hyra	10 000	Hyra enl. intervjuperson

Kostnader forts.

Medicin	317	Högekostnadsskydd 3800 kr/år
Läkare/tandläkare	121	Högekostnadsskydd 1450/år
Semester	500	Årlig avsättning
Arvode god man	1184	Kostnad för uppdrag med alla tre delar 14 208 kr per år
Hjälpmedel	217	Högekostnadsskydd Stockholm 2600 per år
Förbrukningsvaror via habiliteringen	66	Slangar/sprutor, inkontinensskydd (200 kronor per kvartal)
Medicinska artiklar utöver receptbelagd medicin	200	Medicin som inte ingår i högekostnadsskyddet
Summa kostnader	24 658	
Underskott per månad	- 1523	

1. Enkätundersökning om ekonomi – beskrivning och metod

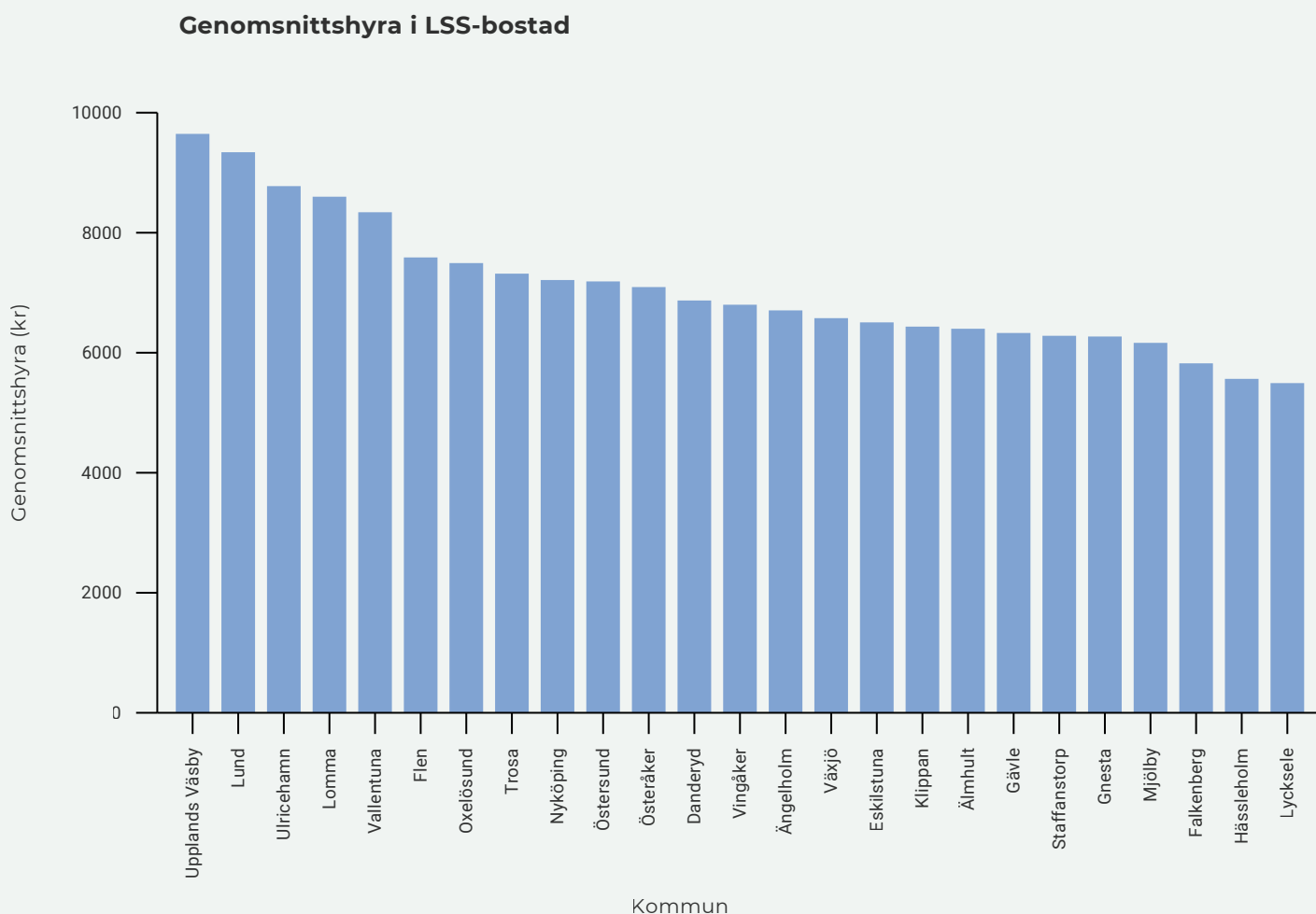
Under vintern 2025–2026 genomförde Riksförbundet FUB en enkät bland våra lokalföreningar. Det övergripande syftet var att undersöka hur den ekonomiska situationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning påverkas av vilken kommun de bor i. Enkäten fokuserade på kostnader och ersättningar som påverkar vardagsekonomin, såsom hyresnivåer i LSS-bostad, kommunala hyressubventioner, habiliteringsersättning, arbetsluncher samt resor till och från daglig verksamhet.

Bakgrunden är att FUB får återkommande signaler om att de ekonomiska villkoren varierar kraftigt mellan kommuner – och ibland även inom samma kommun – trots att både socialförsäkringssystemet och LSS regleras av nationell lagstiftning. Syftet har därför varit att synliggöra hur kommunala beslut påverkar den enskildes ekonomiska situation och att undersöka hur dessa skillnader förhåller sig till lagens intentioner om goda och jämlika levnadsvillkor.

Totalt har 31 lokalföreningar besvarat enkäten utifrån situationen i den kommun där de verkar. Uppgifterna redovisas per kommun och grundas i lokalföreningarnas kännedom om lokala förhållanden. Svaren är alltså inte officiell kommunstatistik. Enkäten är inte heller avsedd att vara ett heltäckande statistiskt underlag, utan syftar till att belysa hur avgifter, ersättningsnivåer och lokala beslut kan påverka den enskildes ekonomi och i förlängningen risken för fattigdom.

Resultaten visar genomgående betydande skillnader mellan kommuner när det gäller hyror, habiliteringsersättning, arbetsluncher och resor. Sammantaget pekar undersökningen på attå kommunala beslut i praktiken får stor betydelse för levnadsvillkoren för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

2. Genomsnittshyra i LSS-bostad

Stora skillnader mellan genomsnittshyror

Diagrammet visar hur lokalföreningarna har besvarat frågan om vad den genomsnittliga månadshyran i LSS-bostäder är i de kommuner som de verkar i. I samtliga kommuner förekommer alltså hyror som är både högre och lägre än genomsnittshyran. Svaren visar att hyreskostnaderna för en lägenhet i en LSS-bostad varierar mellan kommuner och kan skilja sig avsevärt beroende på bostadsort. I materialet varierar genomsnittshyran från 5 490 kronor till 9 634 kronor per månad. Skillnaden mellan den kommun som har högst genomsnittshyra, Upplands Väsby, och den som har lägst, Lycksele, uppgår till 4 144 kronor per månad. Det motsvarar närmare 50 000 kronor per år för en genomsnittlig person som bor i LSS-bostad. Kommunala beslut om hyresnivåer får därmed direkt betydelse för den enskildes levnadsvillkor.

Genomsnittshyran överstiger i en del fall taket för det statliga bostadstillägget

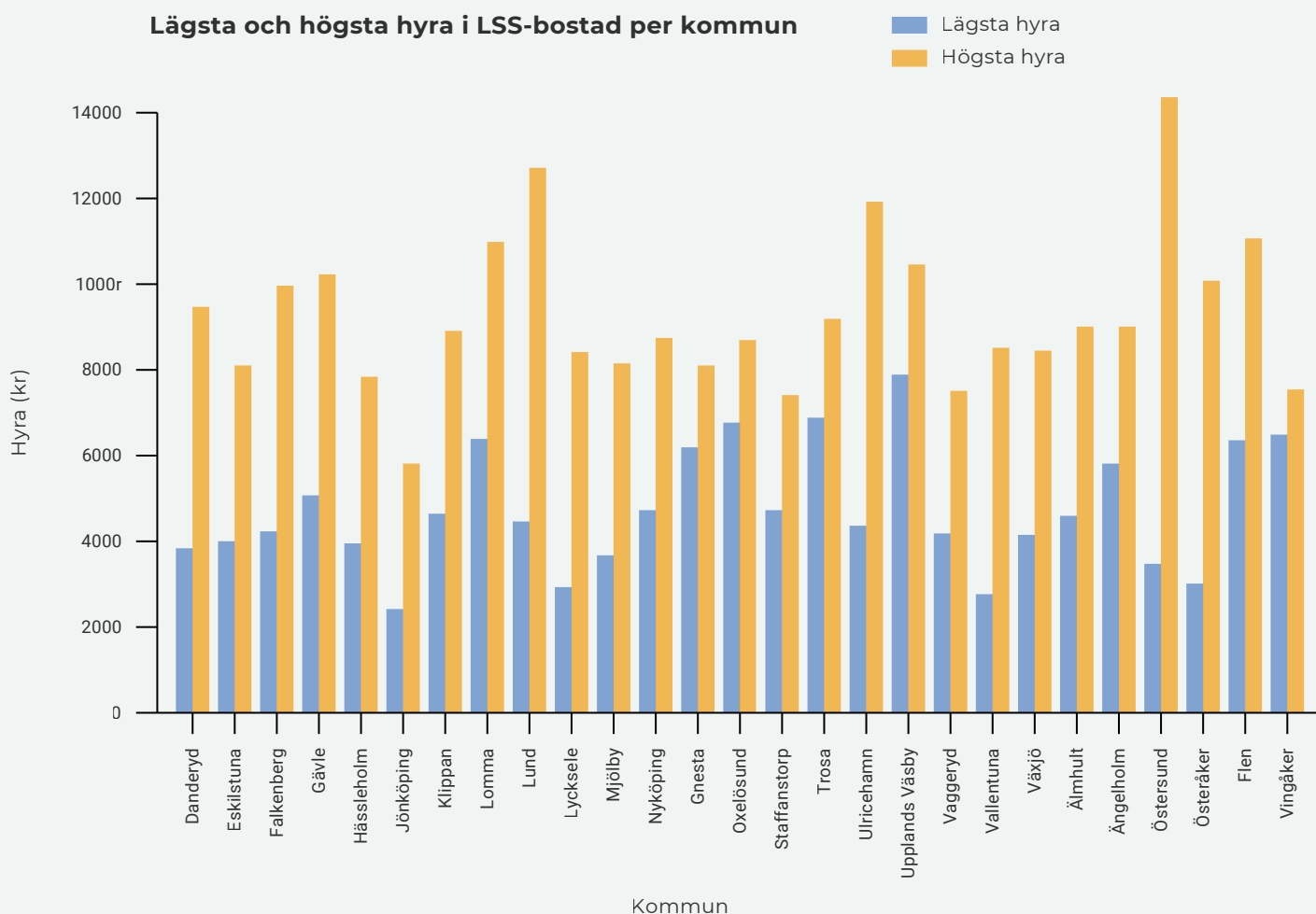
I minst fem av kommunerna ligger den genomsnittliga hyran i LSS-bostäder över 7 500 kronor per månad. Det innebär att genomsnittshyran i dessa kommuner överstiger den nivå som kan kompenseras genom det statliga bostadstillägget. För den enskilde innebär detta att en del av hyran måste finansieras med den egna inkomsten, även när bostadstillägg beviljas upp till takbeloppet.⁵⁴ För en person med sjuk- eller aktivitetsersättning kan denna skillnad motsvara hela det ekonomiska utrymmet för andra nödvändiga utgifter. Att genomsnittshyran i flera kommuner ligger över bostadstilläggets tak innebär att det inte handlar om enstaka undantag eller särskilt dyra boenden, utan om en strukturell nivå där statlig kompensation inte fullt ut motsvarar den faktiska bostadskostnaden. Detta bör ses i relation till sjuk- och aktivitetsersättningens nivåer.⁵⁵ När en stor del av inkomsten går till boendekostnader minskar det ekonomiska utrymmet för övriga nödvändiga utgifter, som mat, kläder, resor till och från daglig verksamhet med mera. I praktiken innebär det att skillnader i genomsnittliga hyresnivåer kan få genomslag i den enskildes hela vardagsekonomi.

⁵⁴ Det maximala beloppet som betalas ut i bostadstillägg är 6550 kronor

⁵⁵ Garantnivån på aktivitetsersättningen för en 25-åring är 12 975 kr innan skatt

3. Skillnad mellan högst och lägst hyra i LSS-bostad

Den ekonomiska betydelsen av var insatsen verkställs

Diagrammet visar den lägsta respektive högsta hyran i LSS-bostäder i de kommuner som omfattas av enkätsvaren. Skillnaderna är betydande, både mellan kommuner och inom samma kommun. Detta innebär att bostadskostnaden kan variera kraftigt beroende på vilken LSS-bostad en person erbjuds. Variationerna beror på faktorer som den enskilde själv inte kan påverka, som var i landet man bor och var den egna kommunen väljer att verkställa insatsen. Högsta förvaltningsdomstolen har i HFD 2011 ref. 48 fastslagit att en person som beviljats en LSS-insats har rätt till själva insatsen, men inte att själv bestämma var eller hos vilken utförare den ska ges, eftersom kommunen ansvarar för hur beslutet verkställs. Den enskilde kan därför oftast inte välja att flytta till en bostad med lägre hyra, utan är hänvisad till den LSS-bostad som kommunen erbjuder.

Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät (2025) uppger 127 av landets 290 kommuner att de har underskott på bostäder för personer med funktionsnedsättning.⁵⁶ Många kan därför få vänta länge på att få insatsen LSS-bostad verkställd efter beviljat beslut.

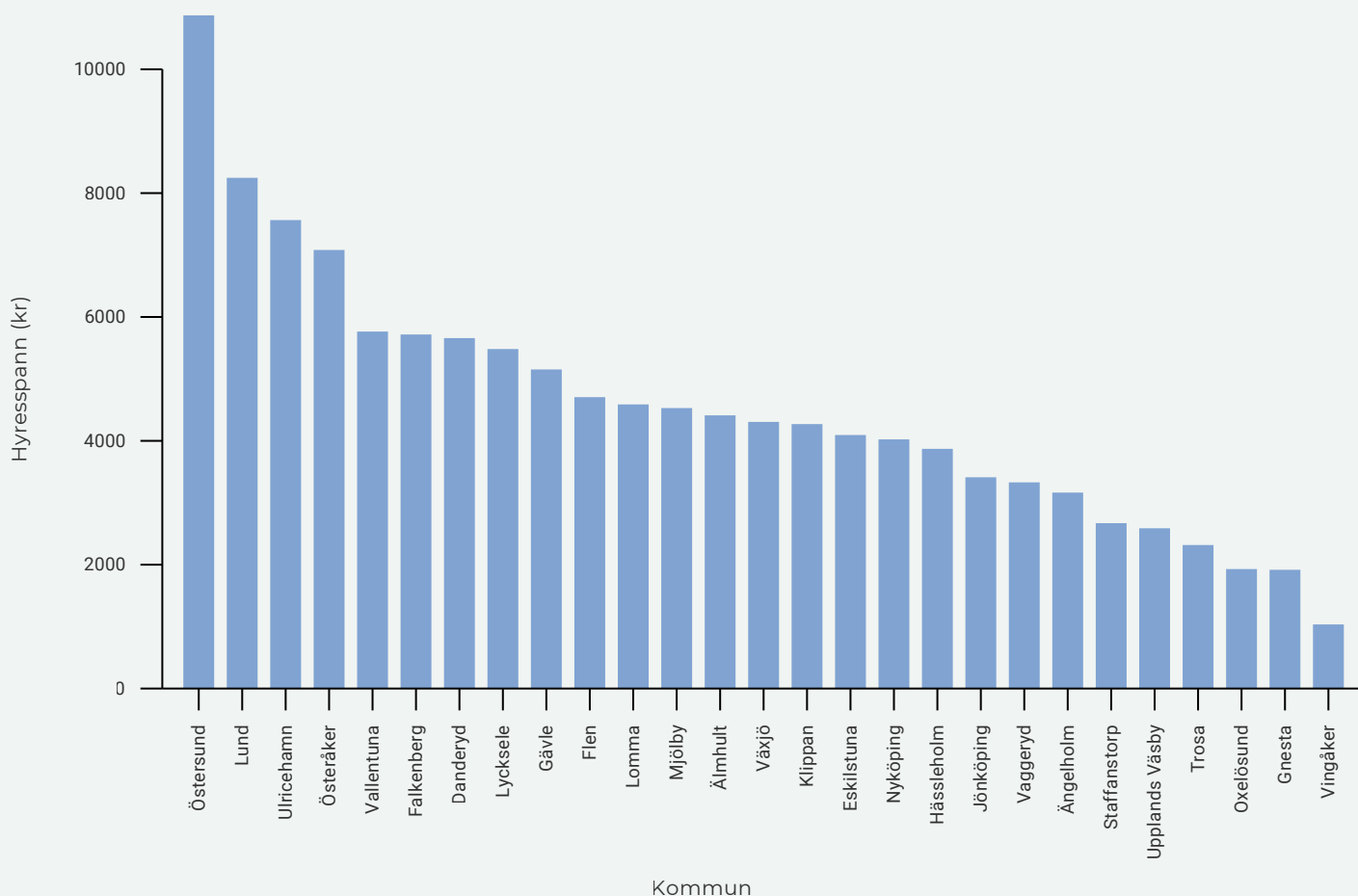
Skillnad mellan högst och lägst hyra i enkätkommunerna

I materialet uppgår den högsta registrerade hyran i LSS-bostad till cirka 14 300 kronor per månad i Östersund, medan den lägsta registrerade hyran återfinns i Jönköping på 2 409 kronor per månad. Skillnaden är 11 936 kronor per månad, vilket motsvarar 143 232 kronor per år. Dessa ytterligheter illustrerar hur stora skillnaderna i hyressättning kan vara. Även om samtliga LSS-bostäder i dessa städer inte ligger på de nivåerna så visar spannet att bostadskostnaden i praktiken kan variera kraftigt beroende på kommun och bostad, ofta med betydande konsekvenser för den enskildes ekonomi.

⁵⁶ [Personer med funktionsnedsättning - Boverket](#)

Hyresspann i LSS-bostäder per kommun

Hyresspannet inom samma kommun kan få betydande konsekvenser

Diagrammet visar hyresspannet mellan högsta och lägsta hyra i LSS-bostäder inom respektive kommun. Undersökningen visar att ett betydande antal kommuner har ett hyresspann över 4 000 kronor per månad – trots att den enskilde har samma beviljade insats av samma nämnd. I fem av enkätsvaren uppgår skillnaden till över 6 000 kronor per månad. Lund och Östersund illustrerar hur olika kommunala styrmodeller kan påverka de ekonomiska villkoren för personer som bor i LSS-bostäder. Båda kommunerna uppvisar stora skillnader mellan lägsta och högsta hyra, men hanterar frågan på olika sätt.

I Östersund är skillnaden mellan högsta och lägsta hyra cirka 10 900 kronor per månad, vilket är det största hyresspannet i enkäten. Det innebär en hyresskillnad per år på 130 000 kronor. Samtidigt har kommunen infört ett hyrestak på 7 500 kronor per månad, kopplat till Försäkringskassans bostadstillägg. Den enskilde riskerar därför inte högre hyreskostnader än vad denne kan få ersättning för via det statliga bostadstillägget. Kommunen saknar dock kommunalt bostadstillägg, vilket innebär att hyrestaket utgör den huvudsakliga skyddsmekanismen mot höga boendekostnader.

I Lund är hyresspannet drygt 8 200 kronor per månad för LSS-bostäder. Till skillnad från Östersund saknar kommunen hyrestak. Ett begränsat antal personer får individuellt prövat bidrag till hyran. Enligt enkätsvaren är det endast 21 av 392 personer som bor i LSS-bostad i kommunen, som får ett kommunalt bidrag till hyran. Detta trots att genomsnittshyran på 9 339 kronor per månad visar att hyreskostnaden överstiger taket för det statliga bostadstillägget i många fall. Det innebär att personer i LSS-bostad i Lund i större utsträckning riskerar att möta höga hyror utan ett tydligt generellt ekonomiskt skydd. På årsbasis motsvarar skillnaden mellan lägsta och högsta hyra i Lund närmare 100 000 kronor. För den enskilde kan bostadens placering inom kommunen därmed få mycket stora ekonomiska konsekvenser.

När det gäller en 27-årig person i Lund med aktivitetsersättning som bor i en LSS-bostad med den lägsta hyran (4 459 kronor per månad), visar Försäkringskassans beräkningsverktyg för bostadstillägg⁵⁷ att personen kan ha rätt till cirka 4 200 kronor i bostadstillägg per månad. Det innebär att 259 kronor per månad behöver betalas med medel från aktivitetsersättningen, motsvarande 3 108 kronor per år.

För en person i samma ålder och med samma ersättning, men i en LSS-bostad i Lund med den högsta hyran (12 699 kronor per månad), visar beräkningsverktyget att personen har rätt till maximalt bostadstillägg, 6 550 kronor per månad. Det innebär att 6 149 kronor per månad behöver finansieras med övriga medel från aktivitetsersättningen, motsvarande 73 788 kronor per år.

---

⁵⁷ [Räkna på bostadstillägg - Försäkringskassan](#)

En person med samma insats enligt LSS, boende i samma kommun, kan därmed behöva betala antingen 259 kronor eller 6 149 kronor per månad för den del av hyran som inte täcks av det statliga bostadstillägget. Enligt FUB:s beräkning i del 1 av rapporten skulle en person i bostaden med högst hyra i Lund gå back med 3 467 kronor per månad om denne lever enligt Konsumentverkets beräknade skäliga kostnader.⁵⁸ Personen som bor i LSS-bostaden med lägst kostnad får istället 2 423 kronor över varje månad. Detta illustrerar behovet av fungerande kommunala skyddsåtgärder vid höga hyror.

Jämförelsen mellan Östersund och Lund visar att hyrestak kan fungera som ett verktyg för att begränsa konsekvenserna av stora hyresskillnader, särskilt i kommuner med höga hyror. Avsaknad av både hyrestak och kommunalt bostadstillägg, innebär en ökad risk för ojämlika och svårförutsägbara boendekostnader för personer som omfattas av LSS.

Höga hyror i nyproducerade LSS-bostäder påverkar särskilt yngre personer

Som tidigare redovisats visar Boverkets bostadsmarknadsenkät (2025) att 127 av landets 290 kommuner uppger att de har underskott på bostäder för personer med funktionsnedsättning.⁵⁹ Kommunerna behöver därför bygga nya LSS-bostäder. Nyproducerade bostäder har generellt högre hyror än äldre bostäder.

Samtidigt är det ofta yngre personer som erbjuds dessa nybyggda bostäder när de får sitt första beslut om LSS-bostad och ska flytta hemifrån. Yngre personer med aktivitetsersättning har en lägre ersättningsnivå än äldre, vilket innebär att de med lägst inkomster riskerar att möta de högsta hyrorna. Detta kan förstärka den ekonomiska utsattheten.

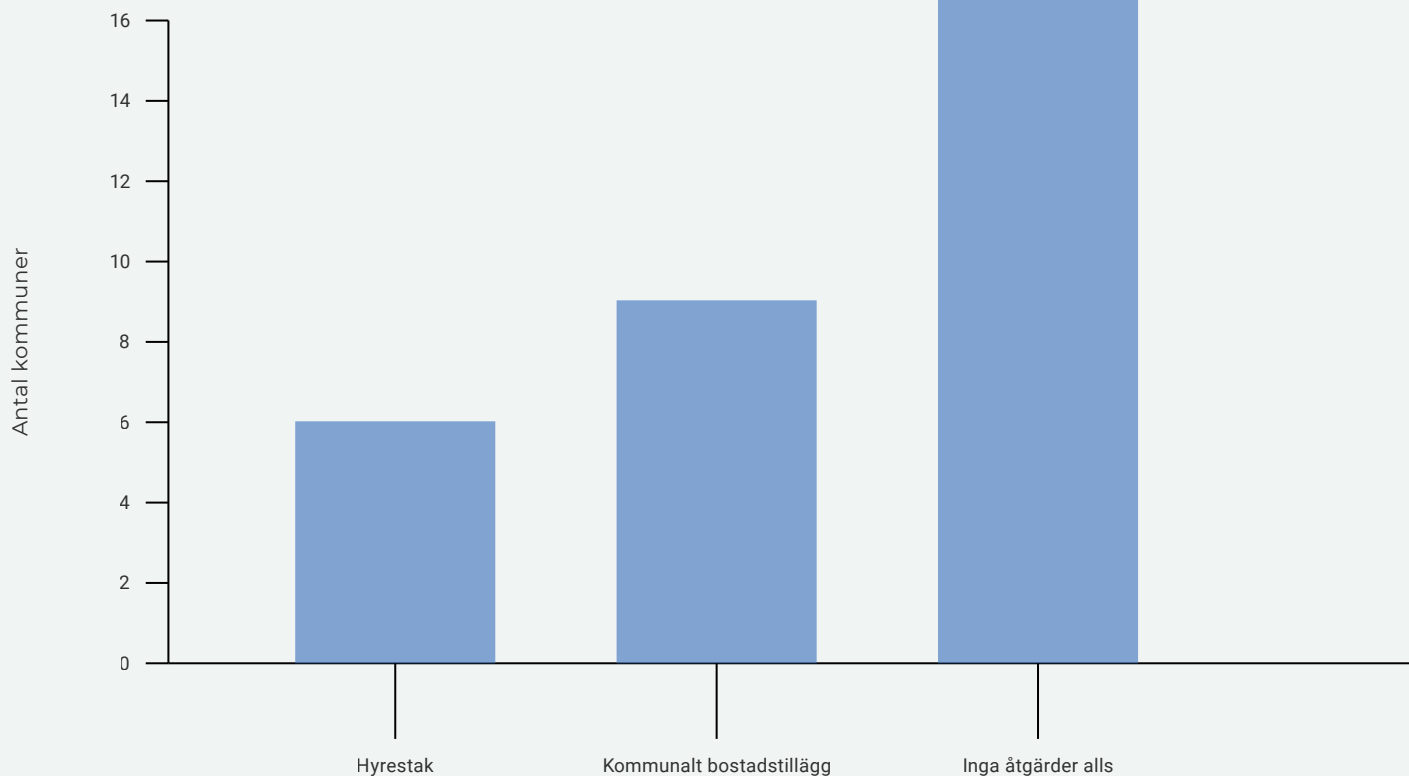
De höga hyrorna kan även försvåra möjligheten för unga personer att flytta hemifrån, om den förväntade inkomsten inte täcker både boendekostnader och övriga levnadskostnader. Det saknas i dag statistik över i vilken utsträckning anhöriga kompenserar för detta ekonomiska glapp - även efter att personen flyttat hemifrån.

⁵⁸ Då även inräknats Lunds skattetablell 33, samt habiliteringsersättning på 132 kronor per dag.

⁵⁹ Personer med funktionsnedsättning - Boverket

4. Kommunala hyressubventioner

Åtgärder för att hantera hyresnivåer i LSS-bostäder

Kommunala modeller för hyressubvention

Trots höga hyresnivåer är det knappt hälften av kommunerna, som ingår i FUB:s enkät, som har infört ekonomiska skyddsåtgärder som hyrestak eller kommunalt bostadstillägg. Detta gäller även i kommuner där hyresnivåerna i många fall överstiger taket för det statliga bostadstillägget. Hur bostadskostnaden påverkar den enskildes ekonomi beror därför i stor utsträckning på hur kommunen har valt att organisera sitt regelverk.

Av svaren framgår att kommunerna använder olika strategier för att hantera boendekostnader i LSS-bostäder, och att dessa strategier får olika genomslag för den enskilde. Tre huvudsakliga modeller framträder: hyrestak, kommunalt bostadstillägg eller annan hyresnedsättning samt avsaknad av generella åtgärder.

Kommuner som tillämpar hyrestak uppvisar genomgående en tydligare och mer förutsägbar begränsning av boendekostnaderna. Hyrestak fungerar förebyggande genom att sätta en övre gräns för hyran, oavsett bostadens utformning, byggår eller läge. Det innebär att den enskilde skyddas från mycket höga hyror, utan krav på individuell ansökan eller behovsprövning. I flera kommuner där hyrestak tillämpas förekommer stora skillnader mellan lägsta och högsta hyra bland kommunens LSS-bostäder, men hyrestaket begränsar de ekonomiska konsekvenserna för individen. Sammantaget framstår hyrestak som den åtgärd som ger störst och mest likvärdig effekt för personer som bor i LSS-bostäder, förutsatt att nivån sätts så att den faktiskt får genomslag. Exempelvis har Upplands Väsby kommun ett hyrestak på 10 845 kronor per månad, men enligt beräkningarna i årets rapport går en 27-åring som bor i en LSS-bostad i kommunen ändå back 2 020 kronor per månad vid en hyra på 9 634 kronor.

Kommunalt bostadstillägg eller andra former av hyresnedsättning förekommer i ett antal kommuner. Enkätsvaren visar dock att dessa stöd ofta är förenade med omfattande villkor. Stödet är vanligtvis behovsprövat, kopplat till minimibelopp och förutsätter i regel att den enskilde först beviljats statligt bostadstillägg. Flera lokalföreningar uppger att endast ett fåtal personer faktiskt tar del av det kommunala bostadstillägget, trots att stödet finns reglerat i riktlinjer. Åtgärden fungerar därmed i praktiken som ett individuellt skyddsnät för särskilt ekonomiskt utsatta personer, snarare än som ett generellt verktyg för att begränsa boendekostnaderna inom LSS. Effekten kan vara betydande för den som beviljas stöd, men den når få och bidrar i begränsad utsträckning till likvärdighet mellan kommuninvånare.

Ulricehamns kommun är ett exempel på en modell med kommunalt bostadstillägg. Där garanteras den enskilde förbehållsbelopp (även kallat existensminimum) plus 10 procent att leva på efter hyreskostnaden. Stödet är behovsprövat och beviljas efter ansökan. Konstruktionen innebär dock att personer med funktionsnedsättning i praktiken endast får en marginell ekonomisk förstärkning jämfört med personer som lever på ekonomiskt bistånd.

Endast en kommun i enkäten hade både hyrestak och kommunalt bostadstillägg; Klippans kommun. De kommunala åtgärderna skyddar mot hyror över 8 900 kronor för en lägenhet i en LSS-bostad, i kombination med att den enskilde kan ansöka om kommunalt bostadstillägg för att ha kvar förbehållsbeloppet samt ytterligare 10 procent för sin försörjning.

Hyrestak ger störst effekt

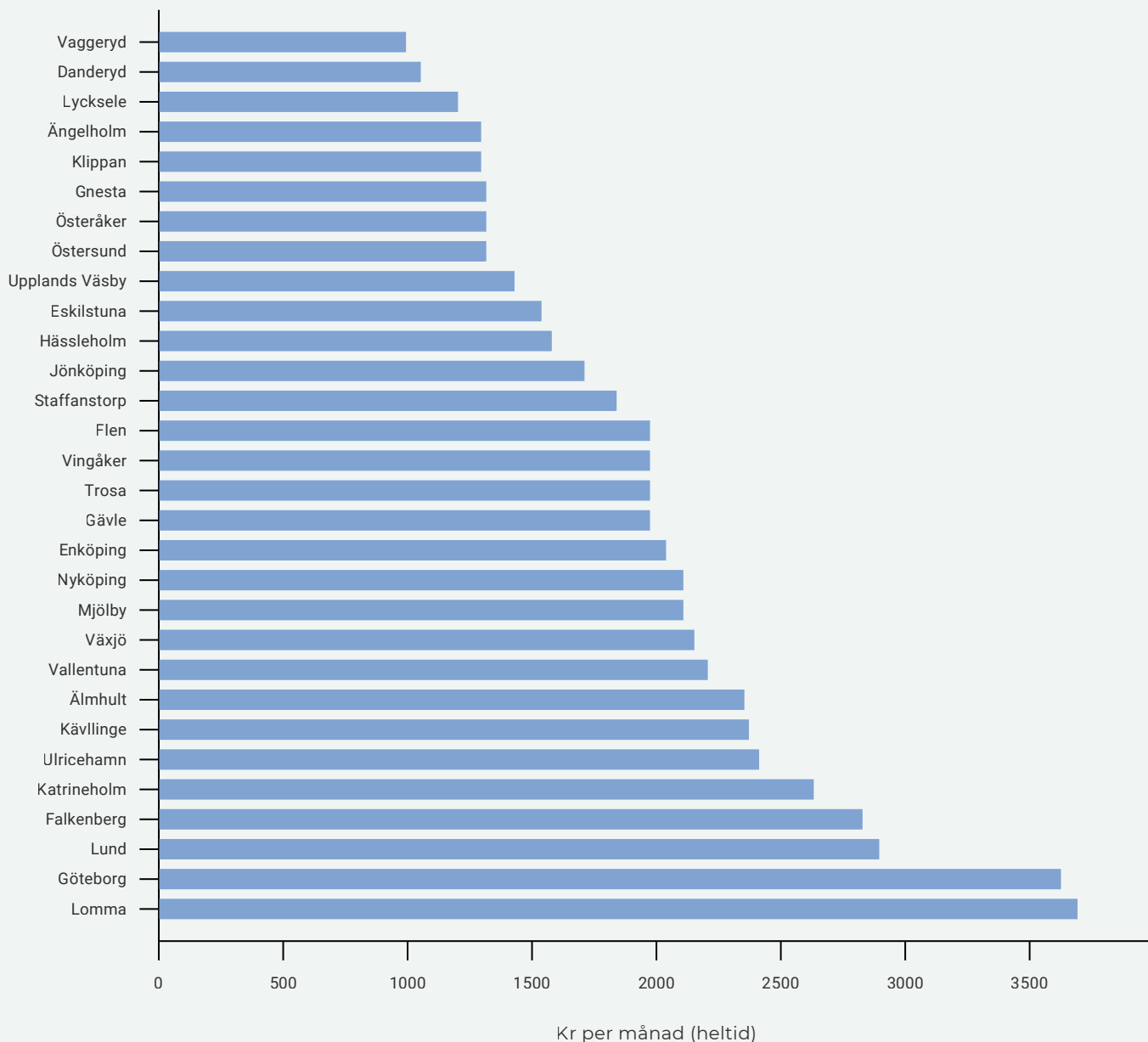
Sammantaget visar analysen att hyrestak är den åtgärd som ger störst och mest genomgripande effekt när det gäller att begränsa boendekostnader i LSS-bostäder. Hyrestak är den enda åtgärd som generellt begränsar hyrans övre nivå utan individuell behovsprövning, vilket ger en mer förutsägbar effekt för hela målgruppen. Kommunalt bostadstillägg kan fungera som ett viktigt komplement i enskilda fall, men har en mer begränsad räckvidd eftersom stödet prövas individuellt och därmed inte får genomslag för hela målgruppen.

När kommunala skydd för hyresnivåer saknas

I kommuner som saknar både hyrestak och kommunalt bostadstillägg blir boendekostnaden i hög grad beroende av den enskilda bostadens egenskaper, såsom läge, byggnadsår och kostnader för gemensamhetsutrymmen. När hyrestak och kommunalt bostadstillägg saknas finns inga strukturella mekanismer som begränsar hyresnivåerna. Detta ökar risken för höga och svårförutsägbara boendekostnader för personer som omfattas av LSS. Den enskildes ekonomiska situation påverkas därmed i stor utsträckning av kommunens regelverk och lokala förutsättningar snarare än av individuella behov, vilket kan leda till betydande skillnader både mellan kommuner och inom samma kommun trots att målgruppen och lagstiftningen är densamma.

5. Habiliteringsersättning

Habiliteringsersättning heltid (22 dagar x 6 timmar)

Diagrammet visar habiliteringsersättningens nivå per månad vid heltidsdeltagande i daglig verksamhet, beräknat utifrån 22 dagar per månad och 6 timmar per dag. Eftersom kommunerna ersätter antingen per timme eller per dag har nivåerna räknats om till en jämförbar månadsersättning.

Skillnaderna mellan kommunerna är betydande. Alla kommuner som omfattades av enkäten betalade habiliteringsersättning för deltagare i daglig verksamhet.

Kommunen med lägst habiliteringsersättning, Vaggeryd, betalade 1 000 kronor per månad oavsett hur mycket personen deltog i daglig verksamhet. Lomma var kommunen med högst habiliteringsersättning, med en grundnivå på 17 kronor per timme som kommunen höjt till 28 kronor per timme med hjälp av statsbidraget. En person som deltar i daglig verksamhet i 6 timmar per dag, 22 dagar per månad får därför 3 696 kronor per månad i habiliteringsersättning.

Det skiljer med andra ord 2 696 kronor per månad. På årsbasis innebär det att en person som har insatsen daglig verksamhet i Lomma får 32 352 kronor mer i ersättning än en person i Vaggeryd, vid samma omfattning av deltagande. Skillnaden kan inte förklaras av arbetstid eller insatsens innehåll, utan är en följd av kommunala beslut om ersättningsnivåer.

En jämförelse mellan två kommuner

En jämförelse mellan Göteborg och Danderyd visar på stora variationer i den ekonomiska ersättning som deltagande i daglig verksamhet ger, trots likvärdiga insatser enligt LSS, och vilken betydelse det har att kommunen rekviderar och använder hela statsbidraget. Göteborg är kommunen med näst högst habiliteringsersättning i enkätundersökningen, och Danderyd är den som har näst lägst.

I Göteborg uppgår habiliteringsersättningen vid heltid till cirka 3 630 kronor per månad, baserat på en ersättning om 165 kronor per dag. I Danderyd uppgår motsvarande ersättning till cirka 1 050 kronor per månad, baserat på 8 kronor per timme. Skillnaden mellan kommunerna är omkring 2 600 kronor per månad.

För den enskilde kan detta få betydande konsekvenser. I kommuner med låg habiliteringsersättning, såsom Danderyd, utgör ersättningen ett begränsat tillskott till inkomsten och täcker i många fall inte kostnader som arbetsluncher eller resor till och från daglig verksamhet.

Skillnaderna i ersättningsnivå kan även förstås i ljuset av hur kommunerna rekviderar och använder statsbidraget för habiliteringsersättning. Stimulansbidraget för habiliteringsersättning är ett statligt bidrag som Socialstyrelsen fördelar till kommuner för att uppmuntra dem att införa eller höja habiliteringsersättningen till personer i daglig verksamhet enligt LSS. Syftet är att stärka deltagarnas ekonomiska villkor och öka likvärdigheten mellan kommuner. Enligt Socialstyrelsens redovisning av 2023 års statsbidrag återbetalade Danderyds kommun en del av det utbetalda bidraget, vilket indikerar att medlen inte fullt ut omsattes i höjd ersättning till deltagarna.⁶⁰ Samtidigt visar redovisningen att Göteborg, med näst högst habiliteringsersättning i enkäten, använde hela det rekviderade statsbidraget.

Jämförelsen visar att statsbidragets genomslag varierar mellan kommuner, trots att bidraget har samma syfte och fördelas i enlighet med samma grunder. När statsbidraget inte fullt ut omsätts i ersättning till deltagarna riskerar habiliteringsersättningen att få begränsad faktisk betydelse för den enskildes ekonomi.

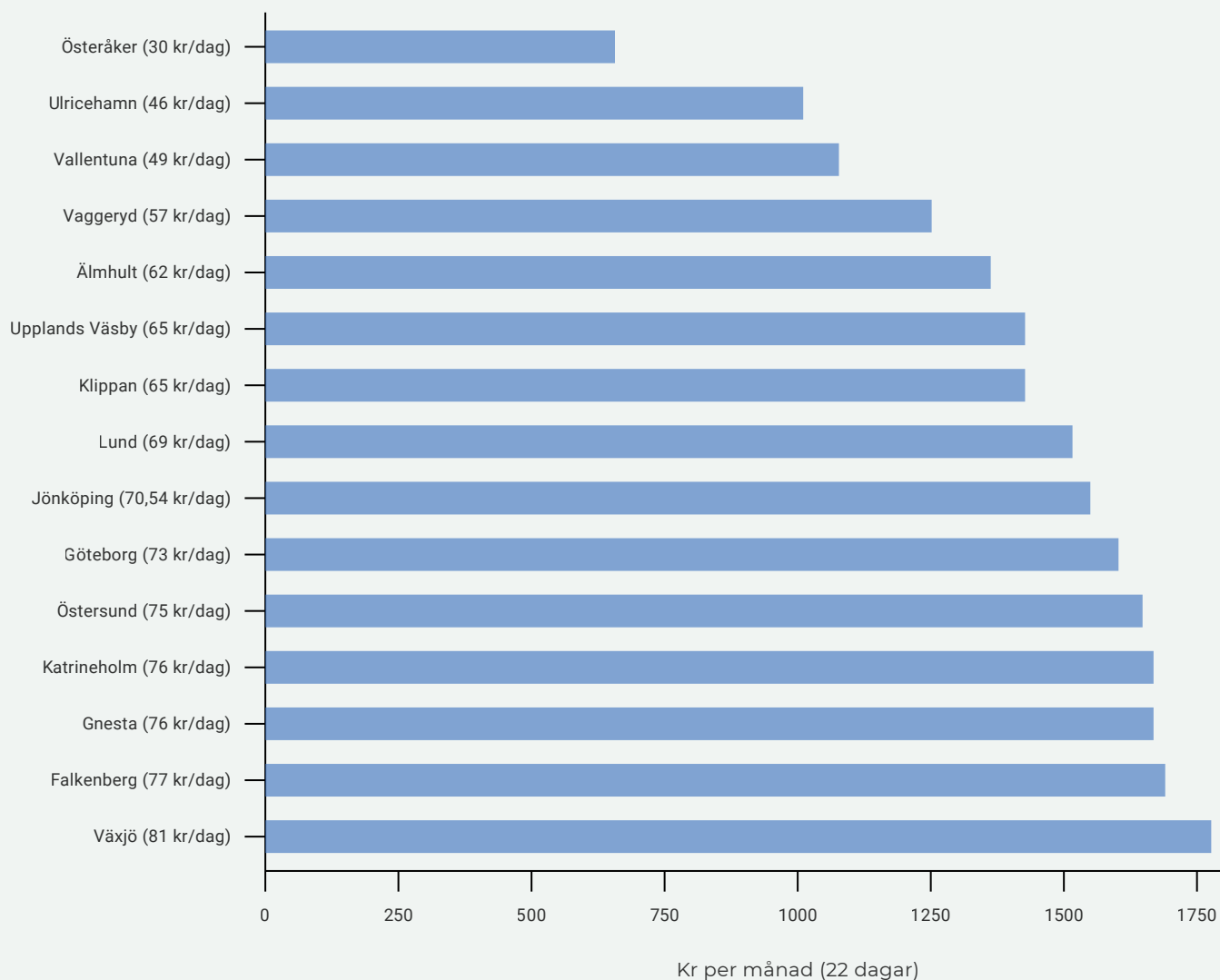
Sammantaget illustrerar jämförelsen mellan Göteborg och Danderyd hur avsaknaden av nationella riktlinjer eller miniminivåer för habiliteringsersättning, i kombination med hur statsbidraget hanteras lokalt, bidrar till stora kommunala variationer. Detta får direkta konsekvenser för den enskildes ekonomi och aktualiserar frågan om likvärdighet samt om dagens ordning är förenlig med LSS intentioner om jämlika och goda levnadsvillkor.

---

⁶⁰ [statsbidrag-fordelningslista-habiliteringsersattning-2023-ny.pdf](#)

6. Arbetsluncher i daglig verksamhet

Arbetsluncher per månad (22 dagar) Med kostnad per dag angiven

Vardagliga kostnader med stor effekt

Enkätsvaren visar på skillnader i kostnaden för arbetslunch inom daglig verksamhet. I de kommuner där lunch erbjuds varierar priset från 30 till över 80 kronor per dag. För personer med låg inkomst och begränsade ekonomiska marginaler kan detta innebära betydande skillnader i levnadskostnader.

Skillnad i månadskostnad för arbetslunch: Växjö och Österåker

En jämförelse mellan Växjö och Österåker visar tydliga skillnader i avgiftsnivåer. I Österåker kostar en arbetslunch i daglig verksamhet 30 kronor per dag, vilket motsvarar cirka 660 kronor per månad vid 22 deltagardagar. I Växjö uppgår kostnaden till 81 kronor per dag, vilket motsvarar cirka 1 780 kronor per månad.

Skillnaden mellan kommunerna är därmed omkring 1 120 kronor per månad.

På årsbasis innebär detta att en person i daglig verksamhet i Växjö betalar cirka 13 000 kronor mer för sin arbetslunch än en person i Österåker.

För personer med sjuk- eller aktivitetsersättning är detta en märkbar skillnad.

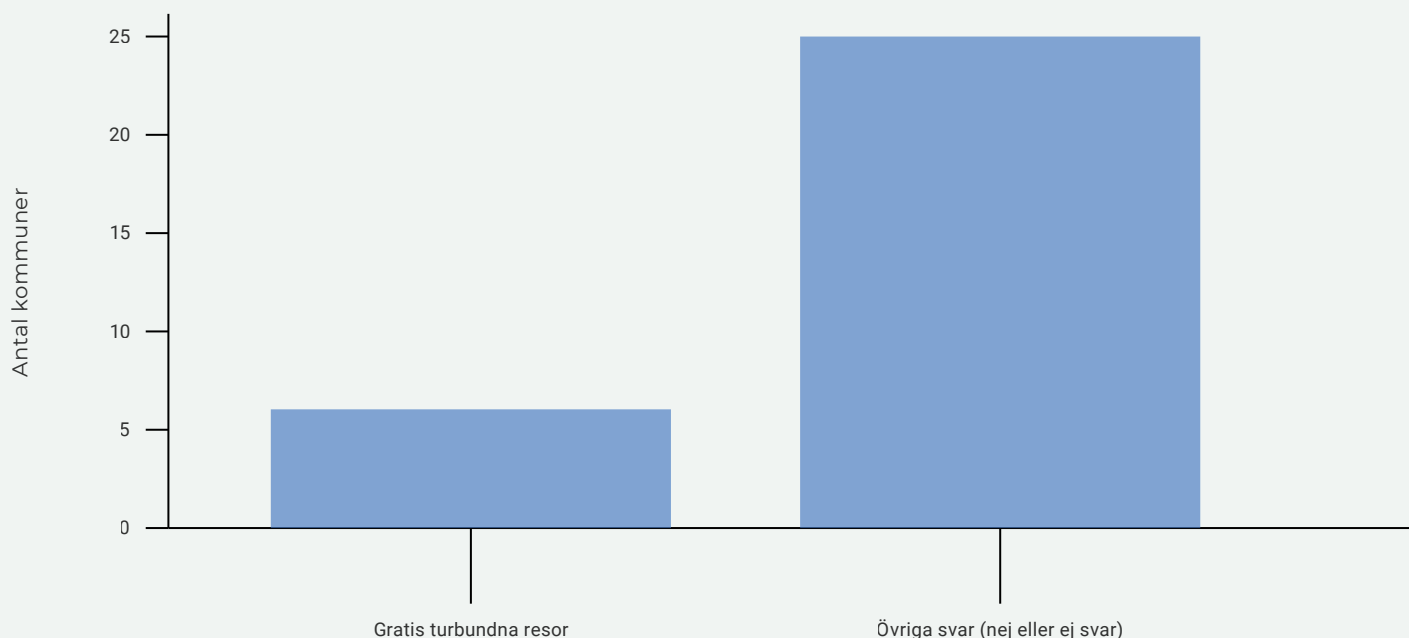
Kostnaden för arbetslunch i Växjö kan motsvara en betydande andel av den disponibla inkomsten eller av den habiliteringsersättning som betalas ut för deltagande i daglig verksamhet. Deltagandet får därmed olika ekonomiska konsekvenser beroende på kommun.

Jämförelsen illustrerar hur kommunala avgiftsnivåer kan bidra till variationer i levnadskostnader, trots att lagstiftningen syftar till likvärdiga insatser. Skillnaden mellan Växjö och Österåker visar att även relativt små belopp per dag kan få påtagliga effekter över tid och understryker betydelsen av avgifter som ofta betraktas som marginella.

7. Turbundna resor

Kommuner som uppger gratis turbundna resor till daglig verksamhet

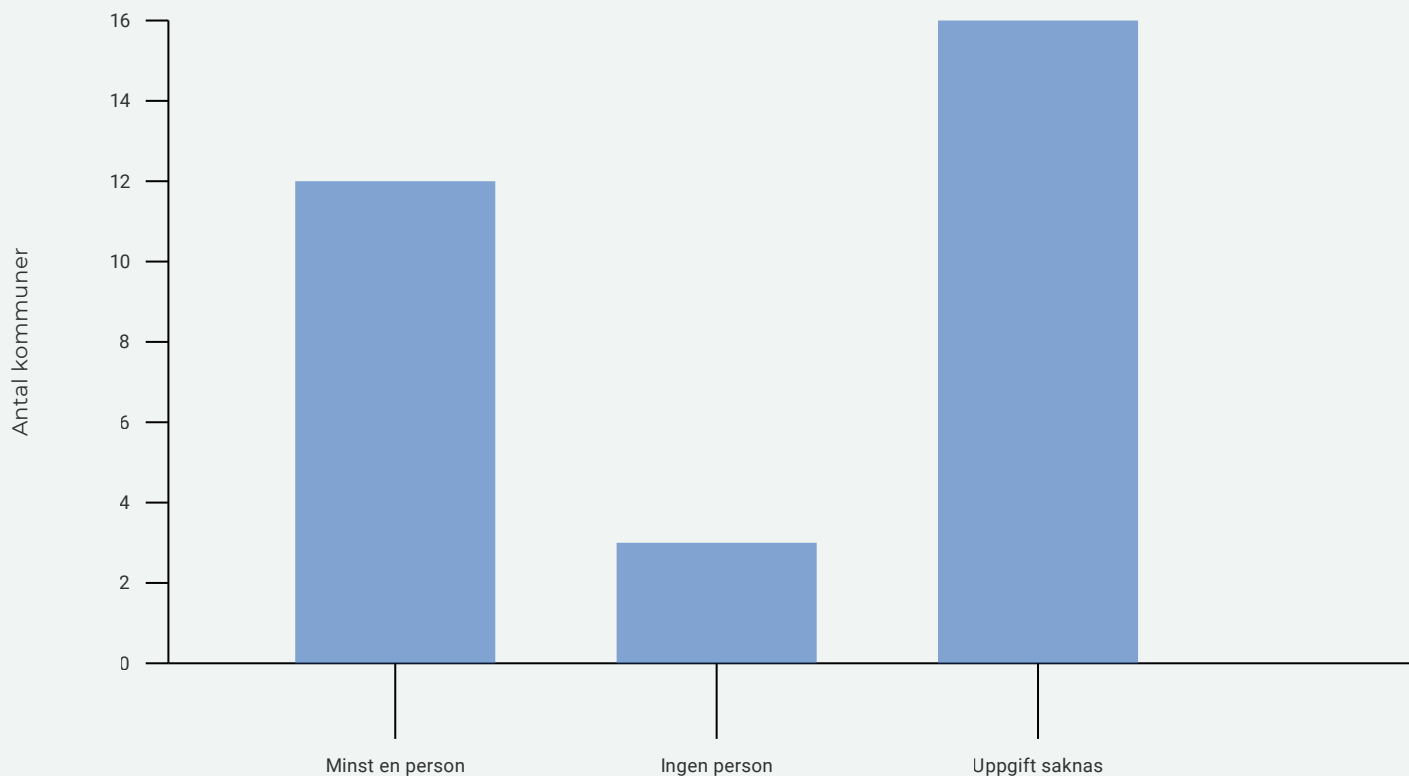

Enligt enkäten är det sex kommuner som erbjuder gratis turbundna resor till daglig verksamhet: Hässleholm, Vallentuna, Österåker, Vingåker, Danderyd och Enköping. I dessa kommuner innebär resor till och från daglig verksamhet ingen kostnad för den enskilde. I övriga kommuner behöver deltagare i stället bekosta resor genom färdtjänst eller kollektivtrafik.

Enligt enkätsvaren är 30–50 kronor per resa en vanlig kostnad när man åker med färdtjänst. Vid resor till daglig verksamhet fem dagar i veckan, tur och retur, kan detta innebära en månadskostnad på över 1 500 kronor. I vissa kommuner finns ett högkostnadsskydd eller maxtak för färdtjänst. I Stockholms län uppgår högkostnadsskyddet till 650 kronor per månad, vilket motsvarar 7 800 kronor per år. Detta illustrerar den återkommande kostnad som den enskilde slipper i kommuner där turbundna resor erbjuds utan avgift.

8. Ekonomiskt bistånd

Sjuk/aktivitetsersättning + ekonomiskt bistånd (enkätsvar)

Enkätsvaren visar att det i 12 kommuner finns personer som, trots sjuk- eller aktivitetsersättning, är beroende av ekonomiskt bistånd för att få ekonomin att gå ihop. Endast ett fåtal kommuner uppger att inga personer i målgruppen har ekonomiskt bistånd. Samtidigt anger många kommuner att de saknar möjlighet att ta fram uppgifterna, vilket försvårar uppföljningen av levnadsvillkoren för personer med sjuk- och aktivitetsersättning.

När boendekostnader, arbetsluncher och resor sammantaget utgör en stor del av utgifterna blir det ekonomiska utrymmet begränsat. Variationer mellan kommunerna innebär därmed att den totala ekonomiska situationen kan skilja sig åt beroende på bostadsort, trots att insatserna regleras av samma lagstiftning.

En helhetssyn på hur de ekonomiska regelverken samspelar är avgörande för individens ekonomiska situation. På nationell nivå påverkar exempelvis nivåerna i sjuk- och aktivitetsersättningen samt taket för bostadstillägg den disponibla inkomsten. På kommunal nivå påverkar avgifter och ersättningar, som hyressubventioner, habiliteringsersättning, kostnader för arbetslunch och turbundna resor, det faktiska ekonomiska utfallet. Enkäten visar att kommunala åtgärder för att minska den enskildes kostnader kan ha betydande effekt på den samlade ekonomin.

Försörjningsstöd är avsett som ett tillfälligt skyddsnät. För personer med sjuk- och aktivitetsersättning är möjligheterna att öka inkomsten ofta begränsade, samtidigt som många kostnader, såsom hyra, mediciner, sjukvård och resor till daglig verksamhet, är svåra att påverka.

Enligt uppgifter från Försäkringskassan hade 2,1 procent av alla med sjuk- eller aktivitetsersättning ekonomiskt bistånd under 2022. Socialstyrelsens lägesrapport 2026 visade att 4,6 procent av personer med LSS-insatser hade kompletterande försörjningsstöd under 2025.⁶¹ Även om andelarna kan framstå som relativt låga visar siffrorna att det finns en grupp vars ersättning inte täcker de samlade levnadsomkostnaderna. Det saknas dessutom statistik över hur många anhöriga som täcker upp för underskottet.

Sammantaget aktualiserar detta frågan om hur ersättningsnivåer och lokala kostnader samverkar och påverkar den ekonomiska tryggheten för personer med funktionsnedsättning.

---

⁶¹ Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – Lägesrapport 2026, s. 107

9. Sammanfattande analys

Enkätsvaren visar att kommunala beslut om hyror, avgifter och ersättningar får stor betydelse för den ekonomiska situationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Undersökningen visar omfattande variationer beroende på bosättningsort, men i flera fall även inom samma kommun.

Skillnaden mellan den lägsta och högsta hyran i LSS-bostad i de kommuner som omfattas av FUB:s enkät uppgår till 143 232 kronor per år, trots att det handlar om samma beviljade insats. Det är en skillnad i månadskostnad på 11 936 kronor. Det största hyresspannet inom en enskild kommun utan kommunala hyressubventioner återfinns i Lund, där skillnaden mellan högsta och lägsta hyra uppgår till cirka 100 000 kronor per år. Över en 30-årsperiod motsvarar detta omkring tre miljoner kronor. Över tid innebär dessa skillnader inte enbart tillfälliga variationer i levnadskostnader, utan påverkar den enskildes långsiktiga ekonomiska trygghet. Begränsade marginaler minskar möjligheten att spara upp till gränsen på 100 000 kronor innan det statliga bostadstillägget påverkas. Det påverkar därför möjligheten att hantera oförutsedda utgifter och skapa ekonomisk stabilitet.

Det avgörande är att den enskilde har begränsade möjligheter att påverka kostnadsnivån. När det gäller LSS-bostäder är det kommunen som beslutar var insatsen ska verkställas, vilket innebär att den enskilde inte kan välja ett boende med lägre hyra på samma sätt som på den ordinarie bostadsmarknaden. Detsamma gäller kostnader för resor till och från daglig verksamhet samt arbetsluncher, vilka i praktiken utgör fasta och svårpåverkade utgifter. Skillnaden mellan högsta och lägsta kostnad för arbetslunch i daglig verksamhet uppgår till cirka 13 000 kronor per år, och i kommuner där kostnadsfria turbundna resor inte erbjuds kan kostnaden uppgå till omkring 7 800 kronor per år.

Även vilken nivå kommunen väljer att lägga habiliteringsersättningen på har en betydande inverkan på den enskildes ekonomi. Undersökningen visar att det kan skilja 32 000 kronor per år mellan kommuner när det gäller den ersättning kommunen betalar ut för deltagande i daglig verksamhet. Analysen visar också att det spelar roll för ersättningsnivåerna om kommunen använder hela statsbidraget för habiliteringsersättningen.

Sammantaget har den enskilde små möjligheter att påverka både sin inkomst och sina utgifter. Marginalerna är begränsade, och möjligheten att spara ihop till en buffert påverkas av hur regelverket för det statliga bostadstillägget är utformat. De ekonomiska villkoren formas därmed av både kommunala beslut och nationella ersättningsnivåer, utan möjlighet för den enskilde att påverka sin ekonomiska situation.

Kommunal styrning av ekonomin påverkar den enskildes möjlighet till goda levnadsvillkor
LSS är en rättighetslag. Det innebär att personer som omfattas av lagen, efter individuell prövning, kan beviljas insatser enligt lagen oavsett var i landet de bor. Syftet är att tillförsäkra målgruppen goda levnadsvillkor.

När kostnader kopplade till en beviljad insats, som hyra i LSS-bostad, avgifter för arbetslunch eller resor till daglig verksamhet, varierar kraftigt mellan kommuner leder det till ojämlika levnadsvillkor. Detsamma gäller skillnaderna i inkomst i form av habiliteringsersättning. Den faktiska livssituationen kan med andra ord se olika ut beroende på bostadsort, och i vissa fall även inom samma kommun, trots att insatsen är densamma och regleras av nationell lagstiftning. Detta aktualiserar frågan om hur jämlika och goda levnadsvillkor säkerställs i praktiken.

LSS reglerar inte nivåer för hyror, avgifter eller habiliteringsersättning. Samtidigt påverkar kommunernas beslut om hyressättning i LSS-bostäder, avgifter för arbetslunch samt ersättningsnivåer i daglig verksamhet den enskildes ekonomiska förutsättningar. När kostnaderna är stora och intäkterna små kan det innebära svårigheter att klara sin försörjning utan kompletterande ekonomiskt bistånd.

Detta väcker frågan om hur väl ordningen överensstämmer med målsättningen i 5 § LSS, där det anges att insatserna ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet.

FUB:s undersökning synliggör hur kommunal självstyrelse påverkar den praktiska tillämpningen av en nationell rättighetslag. När ekonomiska villkor varierar mellan kommuner uppstår skillnader i de faktiska levnadsvillkoren, trots att lagens intention är att säkerställa jämlikhet över hela landet.

Enligt 21 § LSS är huvudregeln att insatser enligt lagen ska vara avgiftsfria. FUB:s undersökning visar dock att kostnader kopplade till genomförandet av insatser kan få betydande ekonomiska konsekvenser för den enskilde. Sammantaget aktualiserar detta frågan om hur de ekonomiska förutsättningarna beaktas vid bedömningen av om lagens intentioner om goda levnadsvillkor uppfylls. Rapportserien *Fångad i fattigdom?* har under tolv års tid visat att ekonomiska förutsättningar är avgörande för möjligheten att uppnå goda levnadsvillkor. Denna undersökning visar att kommunala beslut fortsatt kan förstärka eller mildra den ekonomiska utsattheten.

Anhöriga får i praktiken ofta täcka upp för skillnaderna

Skillnader i kostnadsnivåer får inte bara konsekvenser för den enskilde utan även för anhöriga. När hyror, avgifter för arbetsluncher och resekostnader sammantaget tar en stor del av inkomsten kan det i praktiken innebära att familjemedlemmar känner sig tvungna att täcka underskott eller bidra ekonomiskt. Detta riskerar att skapa ett indirekt ekonomiskt beroende av anhöriga som inte är avsett i lagstiftningen. Anhöriga har inte heller något juridiskt ansvar för en vuxen person med funktionsnedsättnings försörjning efter att denne gått ut anpassad gymnasieskola.

LSS syftar till att främja självständighet och jämlika levnadsvillkor. Om den ekonomiska situationen i praktiken gör den enskilde beroende av stöd från anhöriga påverkas möjligheten till självständighet och egen försörjning. Skillnader mellan kommuner kan därmed också innebära skillnader i hur stort ansvar som i praktiken läggs på anhöriga. När kostnader kopplade till LSS-insatser leder till behov av ekonomiskt bistånd eller stöd från anhöriga innebär det i praktiken en förskjutning av ansvar från rättighetslagstiftning och socialförsäkringssystemet till antingen anhöriga eller samhällets yttersta skyddsnät i form av ekonomiskt bistånd.

10. FUB:s åtgärdsförslag

Enligt den rekommendation som FN:s funktionsrättskommitté lämnade till Sverige 2023 behöver alla åtgärder som är möjliga vidtas för att minska risken för fattigdom för personer med funktionsnedsättning.⁶² För att minska fattigdomen för personer med intellektuell funktionsnedsättning föreslår Riksförbundet FUB därför åtgärder både på nationell och lokal nivå.

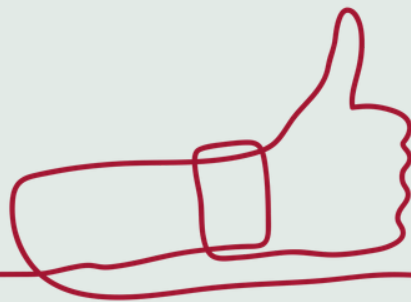
Staten

- Sjuk- och aktivitetsersättningen måste indexeras för att följa löneutvecklingen i samhället.
- En helhetsöversyn bör göras över det ekonomiska regelverket för personer med funktionsnedsättning.
- Ändra regelverket så att det blir möjligt att beviljas aktivitetsersättning över 30 års ålder.
- Ersättning för aktiviteter bör beviljas även vid sjukersättning.
- Taket för bostadstillägg måste höjas för att följa med i hyresutvecklingen.
- Gränsen på sparande vid bostadstillägg på 100 000 kronor behöver höjas så personer med funktionsnedsättning kan spara ihop till en buffert.
- Gränsen för när enskilda måste betala arvode för sin ställföreträdare måste höjas.
- Kostnad för ställföreträdare bör alltid garantera beviljande av merkostnadsersättning.
- En höjning och indexering av lönebidraget behöver genomföras.
- Inför möjlighet till finansiering av CSN för studier på anpassad Komvux utan krav på återbetalning.
- Inför ett särskilt, lägre högkostnadsskydd för mediciner för personer som tillhör LSS.

⁶² Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport.

Kommunen:

- Inför ett kommunalt hyrestak alternativt kommunalt bostadstillägg.
  - Använd och rekvirera statsbidraget för habiliteringsersättning för deltagare i daglig verksamhet.
  - Inför kostnadsfria turbundna resor till och från daglig verksamhet.
  - Se över kostnaden för arbetsluncher i daglig verksamhet.
  - Se över avgiftsnivåerna inom kommunen.
  - Genomför andra åtgärder för bättre ekonomi, såsom gratis wi-fi i LSS-bostäder.
  - Se över möjligheten till friskvårdsbidrag eller subventionerade aktiviteter för personer med funktionsnedsättning.
  - För statistik över antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning som samtidigt har ekonomiskt bistånd. Detta för att följa upp och vidta åtgärder.
-

FUB